

XII-OJI JAUNŲJŲ MOKSLININKŲ PSICHOLOGŲ KONFERENCIJA

PSICHOLOGINIAI TYRIMAI TARPTAUTINIAME KONTEKSTE: JAUNOJO MOKSLININKO VAIDMUO

PRANEŠIMŲ SANTRAUKŲ LEIDINYS

2015 m. balandžio 24 d.



VILNIAUS UNIVERSITETO LEIDYKLA

2015

Konferencijos organizacinis komitetas

Pirmininkė:

Eglė Mažulytė

Nariai:

Renata Černovaitė

Jonas Eimontas

Odeta Geleželytė

Lina Gervinskaitė-Paulaitienė

Jurgita Smiltė Jasiulionė

Dovilė Kvedarauskienė

Tomas Maceina

Konferencijos mokslo komitetas

Pirmininkė:

Prof. habil. dr. Danutė Gailienė

Nariai:

Prof. habil. dr. Albinas Bagdonas

Doc. dr. Rasa Barkauskienė

Doc. dr. Miglė Dovydaitienė

Doc. dr. Evaldas Kazlauskas

Konferencijos organizatoriai



Lietuvos
psichologų
sąjunga

Konferencijos partneriai



LIETUVOS
NACIONALINĖ
FILHARMONIJA

Konferencijos rėmėjai

Alma littera

pasaka
CINEMABOUTIQUE

ovc
Consulting

PRATARMĖ

Džiaugiamės, jog 2015 m. balandžio 24 d. Vilniaus universiteto Filosofijos fakultete jau 12-ąją kartą vyksta Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija, kuri kasmet sutraukia didelį būrį jaunųjų tyrėjų. Šių metų konferencijos tema „Psichologiniai tyrimai tarptautiniame kontekste: jaunojo mokslininko vaidmuo“. Konferencijos programoje - moksliniai jaunųjų tyrėjų psichologų žodiniai ir stendiniai pranešimai bei plenarinė diskusija.

Šiais metais pristatant savo mokslinius tyrimus ir jų rezultatus, pakvietėme jaunuosius mokslininkus psichologus atkreipti dėmesį į vieną ar kelis tarptautiškumo aspektus. Atlikdami mokslinius darbus ir juos aprašydami, visada atsižvelgiame į tarptautinį savo tyrimų kontekstą. Keldami prielaidas, planuodami tyrimus ir analizuodami rezultatus, dažnai lyginame juos tiek su Lietuvos, tiek su kitų šalių mokslinių tyrimų duomenimis. Neretai atlikus tyrimą ir gavus rezultatus, kyla klausimas: kokia šio darbo vieta tarptautinėje mokslo erdvėje? Galbūt svarstome galimybę pasidalinti savo atradimais juos viešinant ne tik Lietuvoje, bet ir už Lietuvos ribų. Dalyvavimas šioje konferencijoje – tai galimybė jauniems psichologams tyrėjams pristatyti savo darbus ir pasidalinti mintimis apie jų vietą bei reikšmę tarptautinėje mokslinių tyrimų erdvėje, pasikalbėti apie jaunųjų mokslininkų iššūkius viešinant savo atliekamus tyrimus bei siekiant tarptautinio bendradarbiavimo.

Konferencija skirta visiems besidomintiems psichologijos tyrimais. Savo tyrinėjimų rezultatus pristato jaunieji mokslo daktarai ir doktorantai, taip pat magistro bei bakalauro studijų studentai, vykdantys psichologijos krypties mokslinius tyrimus.

Nuoširdžiai dėkoju visiems prisidėjusiems prie šios konferencijos organizavimo: organizacinio ir mokslo komitetų nariams. Ypatinga padėka VU Filosofijos fakultetui už paramą organizuojant konferenciją, Specialiosios psichologijos laboratorijai, Lietuvos psichologų sąjungai, Lietuvos psichologijos studentų asociacijai bei visiems rėmėjams, suteikusiems galimybę apdovanoti geriausius jaunuosius mokslininkus.

Doktorantė Eglė Mažulytė
JMPK 2015 organizacinio komiteto pirmininkė

TURINYS

KONFERENCIJOS PROGRAMA | 6

ŽODINIAI PRANEŠIMAI

- ARGUSTAITĖ-ZAILSKIENĖ G., ZABORSKIS A., VAIČIŪNAS T., ŠIRVYTĖ D. Suicidiškumas ir lytiniai santykiai tarp 15 metų moksleivių | 9
- AUŠKALNYTĖ A. „Vyksta kažkas tokio nematomo“: Černobylio avarijos likvidatorių ilgalaikiai trauminiai išgyvenimai | 9
- BARANAUSKAITĖ A. Psichologinės gerovės ir euro valiutos įvedimo Lietuvoje vertinimo sąsajos: bandomasis tyrimas | 10
- ČELEDINAITĖ G. Žydų tautinės mažumos diskriminacijos patyrimas socialinių transformacijų kontekste | 10
- ČESNAUSKAS V. Darbo ir šeimos konflikto individualūs bei organizaciniai veiksniai | 11
- DZIMIDIENĖ A. Tapatumo organizacijai vaidmuo darbuotojų socializacijos aspektų ir pasekmių sąsajose | 11
- EIMONTAS J., ŽELVIENĖ P., GEGIECKAITĖ G. Klientų įsitraukimas į informacinėmis technologijomis grįstas psichosocialines intervencijas | 12
- GABĖ V. Lyčių skirtumai darbo ir šeimos konflikto sąsajose su pasitenkinimu santuoka | 12
- GELEŽĖLYTĖ O. „Kai pagalvoji, kad visi žino, jog pas tave taip įvyko...“ Stigma po artimojo savižudybės | 13
- GELEŽINYTĖ R. Inovatyvus elgesys darbe: vertinimo metodas ir psichologinės prielaidos | 13
- GERDAUSKAITĖ M. Patirties psichoterapijoje istorija ir santykio su autoritetu kaita | 14
- GERVINSKAITĖ-PAULAITIENĖ L. Internalūs sunkumai ir mentalizacija paauglystėje: žvalgomasis tyrimas | 14
- GRABAUSKAITĖ A., RAMANAUSKAS N., KAŠINSKAITĖ A. Idiopatinės Parkinsono ligos su demencija ir Levi kūnelių ligos diferencinė diagnostika taikant Taisytą Adenbruko kognityvinio tyrimo metodiką | 15
- GRIGIENĖ D. Sunkumų psichologinė įveika: vyrų ir moterų palyginimas | 15
- GULBINAITĖ B. Dviguba hermeneutika interpretacinėje fenomenologinėje analizėje – iššūkis jaunajam tyrėjui: susidūrimas su savo vidiniais demonais | 16
- IDAITĖ A. Su karjera susiję pasirinkimai ir laiko perspektyva | 16
- JASIULIONĖ J. S. Nėštumo ir gimdymo psichologinių veiksnių reikšmė dviejų metų amžiaus vaikų elgesio bei emocijų sunkumams | 17
- JAUNEIKAITĖ E., MAŽULYTĖ E. Gyvenimo nuostatų, trauminių patirčių, PTSS rizikos bei sunkumų įveikos sąsajos | 17
- KARPOVAITĖ D. Motyvavimo pokalbio taikymo galimybės koreguojant išemine širdies liga sergančiųjų su sveikata susijusį elgesį | 18
- KIŠKIENĖ I. Aljanso susilpnėjimas psichoterapijoje: psichoterapeutų patyrimo fenomenologinė analizė | 18
- LAUKYTĖ J. Studentų seksualinio Aš-sampratos sąsajos su nuostatomis apie seksualinius santykius | 19
- LUNEVIČIŪTĖ Ū., ŽILINSKAITĖ G., GUDAITĖ G. Onkologine liga sergančių žmonių gyvenimo kokybė ir santykio su autoritetais ypatumai | 19
- MATONYTĖ M., VIDUOLIENĖ E., PERMINAS A. Raidos sutrikimus turinčius vaikus auginančių motinų motinystės streso ypatumai | 20
- MAŽULYTĖ E. Asmenų, kurių šeimos nukentėjo nuo okupacinių režimų, sunkumų psichologinė įveika | 20
- MILIŠAUSKAITĖ D., TRUSKAUSKAITĖ-KUNEVIČIENĖ I. Medicinos darbuotojų Lietuvoje ir JAV empatijos, psichikos sveikatos ir pasitenkinimo darbu sąsajos | 21

- MOCKAITYTĖ E., MISIŪNIENĖ J. Multifaktoriaus kūrybiškumo įvertinimo testo (EMUC) patikimumas gimnazistų imtyje | 21
- NARUŠEVIČIUS V. Suvokiamo teisingumo organizacijoje reikšmė lietuvių darbuotojų ketinimui emigruoti bei grįžti iš emigracijos į Lietuvą | 22
- PARADNIKĖ K., BANDZEVIČIENĖ R. Studentų psichologinių karjeros resursų ir profesinio tapatumo sąsajos | 22
- PETKEVIČIUS R., ROTOMSKIS A. Vaistažolių turgūs: lietuvių etnobotanikos ekonomika | 23
- POŠKIENĖ D., POŠKUS M. S. Kiek gyventojams kainuoja neapdairus daugiabučių gyvenamųjų namų aplinkos apželdinimas? | 23
- POŠKUS M. S. Kodėl apie Barnumo efektą žinome mažiau, nei galvojome? | 24
- SABAITYTĖ E. Jaunų bedarbių pozityvus psichologinis kapitalas, subjektyvi gerovė ir atjauta | 24
- SLAVINSKIENĖ J., ŽARDECKAITĖ-MATULAITIENĖ K. Asmenybės savybių, apibūdinančių nuolat kelių eismo taisykles tyčia pažeidžiančius vairuotojus, analizė | 25
- STEPONAVIČIŪTĖ A. Integruota psichologinė terapija šizofrenija sergantiems asmenims: efektyvumo apžvalga | 25
- ŠMITAS A., PERMINAS A. Studentų sirgti linkusios asmenybės sąsajos su sveikata nepalankiu elgesiu | 26
- VICKUTĖ M. Motinų sąveikos su vaikais ir vaikų elgesio bei emocijų sunkumai | 26
- VITIENĖ D. Darbdavių požiūrio į darbuotojų psichologinę gerovę sąsajos su darbuotojų psichikos sveikata | 27
- ŽELVIENĖ P., EIMONTAS J. Tarptautinės ligų klasifikacijos 11-ojo (TLK-11) leidimo adaptacijos sutrikimo konstrukto validumo analizė Lietuvos populiacijoje | 27

STENDINIAI PRANEŠIMAI

- ALČIAUSKAITĖ L., ŠINKARIOVA L. Nerimas ir depresija: emociniai prisitaikymo prie judėjimo negalios aspektai | 28
- BARANAUSKAITĖ V., BINGELYTĖ V., MIKALAJŪNAITĖ G., NARUŠEVIČIUS V. Vytauto Didžiojo universiteto psichologijos bakalauro studijų studentų pasitenkinimo studijomis ypatumai | 28
- KONONOVAITĖ E., NARUŠEVIČIUS V. Dvasingumo reikšmė VDU psichologijos studentų moralinių dilemų vertinimui | 29
- KRIŠČIŪNAITĖ T. Tėvų auklėjimo stilių sąsajos su paauglių identiteto formavimusi | 29
- LENGVENIS G., ROTOMSKIS A. Monrealio pažinimo funkcijų įvertinimo tyrimo (MoCA) pritaikymas Lietuvai ir jo psichometrinių savybių ištyrimas | 30
- PETRAŠKAITĖ K. Taisyto Hopkinso žodinės atminties testo (HVLIT-R) adaptacija lietuviškai kalbantiems gyventojams | 30
- POŠKUS M. S., POŠKIENĖ D. Daugiabučių gyvenamųjų namų suvoktos kainos, prestižo, estetikos, saugumo bei jaukumo sąsajos | 31
- SADAUSKAITĖ R. Laiko perspektyvos ir akademinės motyvacijos ryšys studentų imtyje | 31
- ŠMITAS A. Studenčių perfekcionizmo ir patiriamų stresogeninių įvykių sąsajos | 32
- ULKYTĖ D. Universiteto studentų patiriamo akademinio streso sąsajos su subjektyviai suvokiama sveikata | 32
- URVELYTĖ E., PERMINAS A. Mokinių merginų perfekcionizmo ir streso įveikimo strategijų sąsajos | 33
- VALIŪNĖ D., PERMINAS A. Paauglių psichosocialinių veiksnių sąsajos su mokykloje patiriamu patyčių dažniu | 33
- ŽIBŪDAITĖ J., PERMINAS A. Rizikos susirgti krūties vėžiu bei socialinių demografinių rodiklių sąsajos su įsitikinimais apie krūties vėžio profilaktiką | 34
- ŽIMKUS A., SIMANAVIČIUS P., ROTOMSKIS A., KINDERYTĖ S. Geriatrinės depresijos skalės faktoriinė struktūra lietuviškai kalbančioje senyvo amžiaus žmonių su pažintiniais sutrikimais populiacijoje: pilotinis tyrimas | 34

KONFERENCIJOS PROGRAMA

8:30 - 9:00

REGISTRACIJA

9:00 - 10:30

PRANEŠIMAI ATSKIROSE SEKCIJOSE

DARBAS IR ORGANIZACIJA I (302 AUD.)

K. Paradnikė, R. Bandzevičienė, *Studentų psichologinių karjeros resursų ir profesinio tapatumo sąsajos*

V. Česnauskas, *Darbo ir šeimos konflikto individualūs bei organizaciniai veiksniai*

D. Milišauskaitė, I. Truskauskaitė-Kunevičienė, *Medicinos darbuotojų Lietuvoje ir JAV empatijos, psichikos sveikatos ir pasitenkinimo darbu sąsajos*

A. Dzimidienė, *Tapatumo organizacijai vaidmuo darbuotojų socializacijos aspektų ir pasekmių sąsajose*

KITI PSICHOLOGINIAI SUNKUMAI (207 AUD.)

D. Grigienė, *Sunkumų psichologinė įveika: vyrų ir moterų palyginimas*

V. Gabė, *Lyčių skirtumai darbo ir šeimos konflikto sąsajose su pasitenkinimu santuoka*

G. Čeledinaitė, *Žydų tautinės mažumos diskriminacijos patyrimas socialinių transformacijų kontekste*

O. Geleželytė, *"Kai pagalvoji, kad visi žino, jog pas tave taip įvyko..." Stigma po artimojo savižudybės*

PSICHOLOGINĖ PAGALBA (201 AUD.)

M. Gerdauskaitė, *Patirties psichoterapijoje istorija ir santykio su autoritetu kaita*

I. Kiškienė, *Aljanso susilpnėjimas psichoterapijoje: psichoterapeutų patyrimo fenomenologinė analizė*

A. Steponavičiūtė, *Integruota psichologinė terapija šizofrenija sergantiems asmenims: efektyvumo apžvalga*

J. Eimontas, P. Želvienė, G. Gegieckaitė, *Klientų įsitraukimas į informacinėmis technologijomis grįstas psichosocialines intervencijas*

10:30 - 11:00

Pertrauka

11:00 - 12:00

KONFERENCIJOS ATIDARYMAS (201 AUD.)

PLENARINĖ DISKUSIJA **“PSICHOLOGINIAI TYRIMAI TARPTAUTINIAME KONTEKSTE: JAUNOJO MOKSLININKO VAIDMUO”**. DISKUTUOJA: DOKT. PAULINA ŽELVIENĖ (VILNIAUS UNIVERSITETAS), DOKT. DOVILĖ VALIŪNĖ (VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS), DOKT. GODA KANIUŠONYTĖ (MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS).

12:00 - 12:30

Pertrauka

12:30 - 13:00

SUSITIKIMAS SU STENDINIŲ PRANEŠIMŲ AUTORIAIS (II AUKŠTO FOJĖ)

A. Šmitas, *Studentų perfekcionizmo ir patiriamų stresogeninių įvykių sąsajos*

A. Žimkus, P. Simanavičius, A. Rotomskis, S. Kinderytė, *Geriatrinės depresijos skalės faktorinė struktūra lietuviškai kalbančioje senyvo amžiaus žmonių su pažintiniais sutrikimais populiacijoje: pilotinis tyrimas*

D. Ulkytė, *Universiteto studentų patiriamo akademinio streso sąsajos su subjektyviai suvokiama sveikata*

- D. Valiūnė, A. Perminas, *Paauglių psichosocialinių veiksnių sąsajos su mokykloje patiriamu patyčių dažniu*
- E. Kononovaitė, V. Naruševičius, *Dvasingumo reikšmė VDU psichologijos studentų moralinių dilemų vertinimui*
- E. Urvelytė, A. Perminas, *Mokinių merginų perfekcionizmo ir streso įveikimo strategijų sąsajos*
- G. Lengvenis, A. Rotomskis, *Monrealio pažinimo funkcijų įvertinimo tyrimo (MoCA) pritaikymas Lietuvai ir jo psichometrinių savybių ištyrimas*
- J. Žibūdaite, A. Perminas, *Rizikos susirgti krūties vėžiu bei socialinių demografinių rodiklių sąsajos su įsitikinimais apie krūties vėžio profilaktiką*
- K. Petraškaitė, *Taisyto Hopkinso žodinės atminties testo (HVLIT-R) adaptacija lietuviškai kalbantiems gyventojams*
- L. Alčiauskaitė, L. Šinkariova, *Nerimas ir depresija: Emociniai prisitaikymo prie judėjimo negalios aspektai*
- M. S. Poškus, D. Poškienė, *Daugiabučių gyvenamųjų namų suvoktos kainos, prestižo, estetikos, saugumo bei jaukumo sąsajos*
- R. Sadauskaitė, *Laiko perspektyvos ir akademinės motyvacijos ryšys studentų imtyje*
- T. Kriščiūnaitė, *Tėvų auklėjimo stilių sąsajos su paauglių identiteto formavimusi*
- V. Barauskaitė, V. Bingelytė, G. Mikalajūnaitė, V. Naruševičius, *Vytauto Didžiojo universiteto psichologijos bakalauro studijų studentų pasitenkinimo studijomis ypatumai*

13:00 - 14:30 PRANEŠIMAI ATSKIROSE SEKCIJOSE

METODOLOGIJA (301 AUD.)

- M. S. Poškus, *Kodėl apie Barnumo efektą žinome mažiau, nei galvojame?*
- B. Gulbinaitė, *Dviguba hermeneutika interpretacinėje fenomenologinėje analizėje - iššūkis jaunajam tyrėjui: susidūrimas su savo vidiniais demonais*
- E. Mockaitytė, J. Misiūnienė, *Multifaktoriaus kūrybiškumo įvertinimo testo (EMUC) patikimumas gimnazistų imtyje*
- P. Želvienė, J. Eimontas, *Tarptautinės ligų klasifikacijos 11-ojo (TLK-11) leidimo adaptacijos sutrikimo konstrukto validumo analizė Lietuvos populiacijoje*

DARBAS IR ORGANIZACIJA II (302 AUD.)

- V. Naruševičius, *Suvokiamo teisingumo organizacijoje reikšmė lietuvių darbuotojų ketinimui emigruoti bei grįžti iš emigracijos į Lietuvą*
- D. Vitienė, *Darbdavių požiūrio į darbuotojų psichologinę gerovę sąsajos su darbuotojų psichikos sveikata*
- A. Idaitė, *Su karjera susiję pasirinkimai ir laiko perspektyva*
- R. Geležinytė, *Inovatyvus elgesys darbe: vertinimo metodas ir psichologinės prielaidos*

PAAUGLIAI IR JAUNIMAS (207 AUD.)

- G. Argustaitė-Zailskienė, A. Zaborskis, T. Vaičiūnas, D. Širvytė, *Suicidiškumas ir lytiniai santykiai tarp 15 metų moksleivių*
- J. Laukytė, *Studentų seksualinio Aš-sampratos sąsajos su nuostatomis apie seksualinius santykius*
- E. Sabaitytė, *Jaunų bedarbių pozityvus psichologinis kapitalas, subjektyvi gerovė ir atjauta*
- L. Gervinskaitė-Paulaitienė, *Internalūs sunkumai ir mentalizacija paauglystėje: žvalgomas tyrimas*

R. Petkevičius, A. Rotomskis, *Vaistažolių turgūs: lietuvių etnobotanikos ekonomika*

V. Baranauskaitė, *Psichologinės gerovės ir euro valiutos įvedimo Lietuvoje vertinimo sąsajos: bandomasis tyrimas*

J. Slavinskienė, K. Žardeckaitė-Matulaitienė, *Asmenybės savybių, apibūdinančių nuolat kelių eismo taisyklės tyčia pažeidžiančius vairuotojus, analizė*

D. Poškienė, M. S. Poškus, *Kiek gyventojams kainuoja neapdairus daugiabučių gyvenamųjų namų aplinkos apželdinimas?*

14:30 - 15:00 Pertrauka

15:00 - 16:30 PRANEŠIMAI ATSKIROSE SEKCIJOSE

SVEIKATOS PSICHOLOGIJA (301 AUD.)

A. Grabauskaitė, N. Ramanauskas, A. Kašinskaitė, *Idiopatinės Parkinsono ligos su demencija ir Levi kūnelių ligos diferencinė diagnostika taikant Taisytą Adenbruko kognityvinio tyrimo metodiką*

Ū. Lunevičiūtė, G. Žilinskaitė, G. Gudaitė, *Onkologine liga sergančių žmonių gyvenimo kokybė ir santykio su autoritetais ypatumai*

D. Karpovaitė, *Motyvavimo pokalbio taikymo galimybės koreguojant išemine širdies liga sergančiųjų su sveikata susijusį elgesį*

A. Šmitas, A. Perminas, *Studentų sirgti linkusios asmenybės sąsajos su sveikatai nepalankiu*

MAŽI VAIKAI IR KŪDIKIAI (207 AUD.)

M. Vickutė, *Motinių sąveikos su vaikais ir vaikų elgesio bei emocijų sunkumai*

M. Matonytė, E. Viduolienė, A. Perminas, *Raidos sutrikimus turinčius vaikus auginančių motinų motinystės streso ypatumai*

J. S. Jasulionė, *Nėštumo ir gimdymo psichologinių veiksnių reikšmė dviejų metų amžiaus vaikų elgesio bei emocijų sunkumams*

TRAUMŲ PSICHOLOGIJA (201 AUD.)

E. Jauneikaitė, E. Mažulytė, *Gyvenimo nuostatų, trauminių patirčių, PTSS rizikos bei sunkumų įveikos sąsajos*

A. Auškalnytė, *"Vyksta kažkas tokio nematomo." Černobylio avarijos likvidatorių ilgalaikiai trauminiai išgyvenimai*

E. Mažulytė, *Asmenų, kurių šeimos nukentėjo nuo okupacinių režimų, sunkumų psichologinė įveika*

16:30 - 17:00 KONFERENCIJOS UŽDARYMAS (201 AUD.)

ŽODINIAI PRANEŠIMAI

SUICIDIŠKUMAS IR LYTINIAI SANTYKIAI TARP 15 METŲ MOKSLEIVIŲ

GITA ARGUSTAITĖ-ZAILSKIENĖ, APOLINARAS ZABORSKIS,

TOMAS VAIČIŪNAS, DAINORA ŠIRVYTĖ

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

Ankstyvi lytiniai santykiai siejami su įvairiais psichosocialinės sveikatos sunkumais ir sveikatai nepalankiu elgesiu. Viena iš problemų, siejamų su ankstyva seksualine iniciacija yra suicidiškumas, t.y., suicidinė ideacija ir bandymai įvykdyti savižudybę (Kaplan ir kt., 2013; Dong-Sik ir Hyun-Sun, 2010). Šio tyrimo tikslas buvo išanalizuoti suicidiškumo skirtumus tarp lytinių santykių turėjusių ir neturėjusių 15-mečių moksleivių bei palyginti lytinių santykių turėjusių ir neturėjusių moksleivių dalį tarp Lietuvos ir Europos moksleivių. Naudota 2014 m. atlikto tyrimo HBSC (Health Behavior of School-Aged Children) duomenų dalis. Tiriamieji – 15-mečiai moksleiviai (N=1381, 731 berniukas ir 650 mergaičių). Lytinių santykių turėjimas buvo vertinamas klausimu „Ar kada nors esi lytiškai santykiavęs (-usi)?“. Suicidiškumas buvo vertinamas kriterijumi, sudarytu iš trijų klausimų: „Ar per pastaruosius 12 mėnesių Tu esi nors kartą rimtai pagalvojęs apie savižudybę?“, Ar per pastaruosius 12 mėnesių Tu esi kūręs savižudybės planą? ir „Ar per pastaruosius 12 mėnesių Tu esi bandęs pakelti prieš save ranką (nusižudyti)?“. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog 14,4 proc. apklaustų 15 metų moksleivių teigia turėję lytinių santykių. 22,8 proc. moksleivių teigia, kad per pastaruosius 12 mėnesių yra rimtai pagalvoję apie savižudybę, 14,1 proc. – kad per pastaruosius 12 mėnesių yra kūrę savižudybės planą, ir 11,6 proc. – jog per pastaruosius 12 mėnesių yra bandę bent kartą įvykdyti savižudybę. Taip pat nustatyta, jog lytinių santykių turėję moksleiviai yra reikšmingai dažniau linkę mėginti įvykdyti savižudybę nei tie, kurie būdami 15 metų dar nėra turėję lytinių santykių. Duomenys apie Lietuvos 15 m. moksleivių seksualinių santykių turėjimą taip pat palyginti su kai kurių Europos valstybių 2000, 2005 ir 2010 metais vykdytų apklausų duomenimis.

„VYKSTA KAŽKAS TOKIO NEMATOMO“: ČERNObYLIO AVARIJOS LIKVIDATORIŲ ILGALAIKIAI TRAUMINIAI IŠGYVENIMAI

AURELIJA AUŠKALNYTĖ

Vilniaus universitetas

1986 metais Černobylyje įvykusios atominės elektrinės avarijos padariniai iki šiol vertinami prieštaringai: vieniems jie atrodo perdėti, kitiems – nuvertinti. Tarptautinė mokslininkų bendruomenė visgi linkusi atsargiai kalbėti apie fizinę žalą ir pabrėžti ilgalaikius psichologinius avarijos padarinius, nulemtus radiacinės grėsmės specifikos ir nepalankių sociopolitinių aplinkybių. Išskirtinė nukentėjusiųjų nuo Černobylio kontekste yra lietuvių likvidatorių patirtis. Dauguma jų į Černobylį buvo vežti priverstinai – kaip sovietų kariuomenės šauktiniai arba atsargos karininkai, taigi yra pripažįstami nukentėjusiais nuo sovietinės okupacijos. Šio tyrimo tikslas – atskleisti jų subjektyvią trauminę patirtį, praėjus 27 metams nuo avarijos. Su Lietuvoje gyvenančiais likvidatoriais (47-77m.) buvo atlikti 32 pusiau struktūruoti interviu, jų subjektyvi savijauta vertinta ir kiekybiniais klausimynais. Šis tyrimas buvo dalis projekto „Sunkių traumų ir socialinių transformacijų psichologiniai padariniai ir jų įveika“, vadovaujamo prof. habil. dr. Danutės Gailienės. Teminė interviu su likvidatoriais analizė atskleidė dvi traumuojančias buvimo Černobylyje aplinkybes: radiacinio pavojaus supratimą ir prievartos patyrimą. Išryškėjo ir iki dabar jaučiamas ilgalaikis Černobylio patirties poveikis. Tiek likvidavimo darbų atlikimo metu, tiek visu laikotarpiu nuo grįžimo iki dabar likvidatoriams buvo būdingi nežinios nerimo, bejėgiškumo ir beprasmės aukos išgyvenimai. Šiandieną likvidatoriai savo sveikatą vertina prasčiau nei kiti jų amžiaus Lietuvos vyrai, savo fizinės ligas sieja būtent su Černobylyje gauta radiacija ir nerimauja dėl ateityje galinčio pasireikšti jos poveikio. Jie patiria ir įvairių potrauminio streso simptomų, ypač pabrėžia padidėjusį irzlumą bei nervingumą. Stiprų pyktį, nusivylimą jie išreiškia politikų ir visuomenės atžvilgiu, kadangi jaučiasi užmiršti, neįvertinti, nesulaukiantys jiems reikalingos pagalbos. Taigi atsiskleidė ilgalaikės, gilios ir įvairiapusės susidūrimo su radiacija ir prievartos patyrimo pasekmės. Šie rezultatai leidžia samprotauti ne tik apie tai, kad traumuoja, išgyvenanti staigias socialines transformacijas Lietuvos visuomenė nesugebėjo suteikti likvidatoriams efektyvios pagalbos, bet ir apie tai, kad analogiški procesai galėjo apsunkinti Černobylio avarijos padarinius ir kitose šalyse.

PSICHOLOGINĖS GEROVĖS IR EURO VALIUTOS ĮVEDIMO LIETUVOJE VERTINIMO SĄSAJOS: BANDOMASIS TYRIMAS

VIKTORIJA BARANAUSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Vadovavo doc. dr. Evaldas Kazlauskas. Psichologinė gerovė – tai sąlyginai naujas pozityviosios psichologijos konstruktas, apimantis rinkinį ypatybių, atspindinčių pozityvų asmens funkcionavimą. Šio konstrukto dinamika stebima kintant asmens aplinkai, todėl vienas iš būdų tyrinėti psichologinę gerovę yra atidžiau pažvelgti į jos sąsajas su socialiniais pokyčiais. Atrandama, kad psichologinės gerovės pokytis siejasi ne tiek su socialiniu pokyčiu pačiu savaime, kiek su subjektyvia jo samprata, taigi galima spėti, jog dar neįvykę, tačiau numanomi ir kognityviniame lygmenyje suvokiami asmeniškai reikšmingi pokyčiai taip pat gali sietis su psichologine gerove. Tokia prielaida suteikia galimybę prasmingai tyrinėti socialinių pokyčių ir psichologinės gerovės sąsajas dar prieš įvykstant socialiniam pokyčiui, jei tik jį galima numatyti. Todėl bandomojo tyrimo tikslas buvo įvertinti požiūrio į euro įvedimą sąsajas su psichologine gerove prieš euro valiutos įvedimą Lietuvoje. Gauti rezultatai gali padėti geriau suprasti, kaip su ekonomine globalizacija susiję pokyčiai sąveikauja su psichologine gerove ir galbūt paskatinti tolesnį šių sąsajų stebėjimą. Be to, toks tyrimas gali ne tik praplėsti turimas mokslines žinias, bet ir pasitarnauti kaip grįžtamasis ryšys vyriausybei apie valstybėje vykdomus pokyčius. Bandomajame tyrime dalyvavo 17-71 m. ($N=236$; $M=32,8$) asmenys, iš kurių 55,5 % vyrai, 44,5 % - moterys. Respondentų psichologinė gerovė buvo įvertinta Lietuvoje adaptuotu psichologinės gerovės klausimynu. Remiantis ankstesniais moksliniais tyrinėjimais buvo formuluojami trys klausimai apie požiūrį į euro valiutos įvedimą: (1) apie pritarimo šiam pokyčiui lygį, (2) subjektyviai vertinamą pokyčio vykdymo tempą (3) bei apie suvokiamą euro įvedimo poveikio visuomenei mastą. Respondentai savo psichologinę gerovę buvo linkę vertinti labiau teigiamai nei neigiamai ($M=39,55$; $p=0,000$); be to jie buvo linkę pritarti euro įvedimui ($M=3,34$; $SD=1,365$) ir teigti, kad euro įvedimas stipriau nei vidutiniškai paveiks Lietuvos visuomenę ($M=3,38$; $SD=1,021$). Nustatyta, kad požiūris į euro įvedimą ir psichologinė gerovė reikšmingai siejosi tik vyrų imtyje: pritarimo lygis euro valiutos įvedimui teigiamai siejosi su psichologine gerove ($r=0,278$; $p=0,001$), o suvokiamas pokyčio tempo greitis su psichologine gerove siejosi neigiamai ($r=-0,183$; $p=0,044$). Psichologinė gerovė ir subjektyviai suvokiamas euro įvedimo poveikio visuomenei mastas nesisiejo ($p>0,05$).

ŽYDŲ TAUTINĖS MAŽUMOS DISKRIMINACIJOS PATYRIMAS SOCIALINIŲ TRANSFORMACIJŲ KONTEKSTE

GABIJA ČELEDINAITĖ

Vilniaus universitetas

Tautinių mažumų diskriminacijos patyrimas šalies socialinių transformacijų fone – jautrus ir Lietuvoje dar menkai tyrinėtas klausimas. Panagrinėjus literatūros šaltinius darosi aišku, jog tokie socialiniai aspektai, kaip valstybinė kalba ir istorinė patirtis turi didelę įtaką tautinės diskriminacijos lygiui. Diskriminacijos patyrimas gali priklausyti nuo ankstesnių išgyventų traumų, patirtos diskriminacijos bei santykio su savo grupe ir aplinka. Šioje lygtyje svarbu nepamiršti Lietuvai specifinių socialinių transformacijų, pakeitusių tautinių mažumų padėtį. Tyrimui pasirinkti Lietuvoje gyvenantys žydų tautybės atstovai. Nagrinėjant šios tautos diskriminacijos patyrimą, atsiranda papildomas veiksnys – holokausto, kaip istorinės traumos ir didžiausios įmanomos tautinės diskriminacijos, išgyvenimai. Kad giliau suvoktume, kaip jie jaučiasi nepriklausomoje valstybėje, ar susiduria su diskriminacija, kaip ją suvokia ir kokias problemas ji sukelia, atliktas kokybinis tyrimas, leidęs išsamiau panagrinėti šiuos kylančius klausimus. Tyrimo vadovė – dr. Asta Zbarauskaitė. Metodika. Siekiant kuo tiksliau atskleisti diskriminacijos patyrimą, atliktas pusiau struktūruotas interviu, parengtas pagal pradiniam tyrimo etape atliktus tris biografinius interviu. Jame išskirtos trys dalys: subjektyvus tautinio tapatumo patyrimas, diskriminacijos išgyvenimas bei socialinės transformacijos. Iš viso kalbėtasi su 27 žydų tautybės žmonėmis nuo 20 iki 88-erių. Rezultatai. Apie patiriamą tautinę diskriminaciją žydų tautinės mažumos atstovai kalba kaip apie (I) asmeniškai patiriamą, (II) asmeniškai sau nepriskiriamą ir (III) patiriamą dėl buvimo kitataučiu apskritai. Tyrimo dalyviai diskriminaciją dažniau įvardino kaip grėsmę sveikatai ar gyvybei – tai galima sieti su holokausto meto fizinės diskriminacijos patyrimu. Sovietiniais laikais rečiau užkliūdavo kalbos aspektas, buvo skelbiama tautų lygybės idėja, tačiau greta susidurta su užslėpta diskriminacija, dažniausiai oficialiame lygmenyje. Diskriminacija nėra generalizuojama visiems žmonėms – diskriminuojantieji dažnai nuvertinami, ji siejama su

nežinojimu, klaidingomis nuostatomis, net psichinėmis problemomis. Tautinės diskriminacijos nepatiriantieji tai sieja su geru lietuvių kalbos mokėjimu ir gebėjimu išvengti situacijų, kuriose diskriminacija galėtų pasireikšti. Temos aktualumas atsiskleidžia tuo, jog net ir nepatiriant diskriminacijos yra svarstomos to priežastys.

DARBO IR ŠEIMOS KONFLIKTO INDIVIDUALŪS BEI ORGANIZACINIAI VEIKSNIAI

VILIUS ČESNAUSKAS

Vilniaus universitetas

Šiandienos visuomenėje, keičiantis tiek ekonominei, tiek socialinei situacijai, vis dažniau abu partneriai šeimoje neapsiriboja namų ūkio priežiūra ir siekia karjeros. Dėl ribotų laiko, fizinių bei psichikos išteklių tampa sunku suderinti savo įsipareigojimus darbo ir šeimos sritims, kas ilgainiui sukelia darbo ir šeimos konfliktą. Darbo ir šeimos konfliktas kyla, kai darbo (ar šeimos) srities poreikiai tampa nesuderinami su šeimos (ar darbo) srities poreikiais (Greenhaus & Beutell, 1985). Šis konfliktas – dvipusis: darbo–šeimos konfliktas kyla, kai darbo sritis trukdo šeimai, o šeimos–darbo konfliktas kyla, kai šeimos sritis trukdo darbui (Frone et al., 1992). Tyrimai rodo, jog darbo ir šeimos konfliktas yra susijęs su mažesniu pasitenkinimu darbu ir šeiminiu gyvenimu, prastesniais darbo rezultatais, prastesne darbuotojų nuotaika (Warner & Hausdorf, 2009; Zhang et al., 2012), tad svarbu ieškoti veiksnių, kurie galėtų sumažinti šio konflikto pasireiškimą. Taip pat svarbu nagrinėti tiek organizacinius, tiek individualius darbo ir šeimos konflikto veiksnus, nes vien organizacijos pastangų nepakanka siekiant mažinti šį konfliktą (Rotondo & Kincaid, 2008). Be to, trūksta tyrimų, kurie nagrinėtų būtent su darbo ir šeimos derinimu susijusius veiksnus. Todėl buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – nustatyti individualių (darbo ir šeimos konflikto sprendimo saviveiksmingumo) bei organizacinių (suvoktos vadovo bei organizacijos paramos šeimai) veiksnių svarbą abiejų krypčių darbo ir šeimos konfliktui. Tyrime dalyvavo 201 darbuotojas. Imtį sudarė 58 vyrai bei 143 moterys, kurių amžius pasiskirstė nuo 19-os iki 72-jų metų (vidutinis amžius – 34 metai). Gauti rezultatai parodė, jog demografiniai veiksniai nebuvo statistiškai reikšmingai susiję su darbo ir šeimos konfliktu. Taip pat nustatyta, kad darbo–šeimos konfliktą neigiamai prognozavo suvokta vadovo parama šeimai bei darbo–šeimos konflikto sprendimo saviveiksmingumas, o šeimos–darbo konfliktą neigiamai prognozavo tik šeimos–darbo konflikto sprendimo saviveiksmingumas. Suvokta organizacijos parama šeimai neprognozavo darbo ir šeimos konflikto. Galiausiai, saviveiksmingumas veikė kaip tarpininkas tarp darbo ir šeimos konflikto bei vadovo paramos, kas rodo, jog vadovo parama šeimai – svarbus veiksnys mažinant darbo ir šeimos konfliktą tiek, kiek jis yra orientuotas į darbuotojo saviveiksmingumo sprendžiant šį konfliktą didinimą. Pranešime taip pat pristatomos praktinės rekomendacijos ir tolesnių tyrimų gairės.

TAPATUMO ORGANIZACIJAI VAIDMUO DARBUOTOJŲ SOCIALIZACIJOS ASPEKTŲ IR PASEKMIŲ SĄSAJOSE

AGNĖ DZIMIDIENĖ

Vilniaus universitetas

Tyrimo problema. Socializacija organizacijoje - tęstinis procesas, kurio metu individas tampa organizacijos nariu, įsisavina savo vaidmenį, įgyja jo vykdymui reikalingų žinių bei įgūdžių, perima organizacijos vertybes (Feldman, 1981; Taormina, 2009). Socializacija yra daugiaplanis procesas, o dažniausiai tiriamos Chao ir kolegų (1994) išskirtos dimensijos: veikla, tikslai ir vertybės, istorija, kalba, politika, žmonės. Socializacijos pasekmių spektras apima įvairius darbuotojų elgesio ir santykio su darbu ir organizacija aspektus, o ypatingai akcentuojama darbinio ir pilietiško elgesio bei tapatumo organizacijai reikšmė (Kraimer, 1998). Darbinis elgesys – privalomas darbo funkcijų vykdymas, pilietiškas – savanoriškas elgesys, už kurį nėra atlyginama (Williams & Anderson, 1991). Tapatumas organizacijai – individo socialinės identifikacijos organizacijai forma (Mael & Ashforth, 1992). Tyrime keliami prielaida, kad tapatumas organizacijai yra ne tik socializacijos pasekmė, bet ir pasireiškia kaip moderatorius socializacijos aspektų ir kitų pasekmių - darbinio bei pilietiško elgesio - sąsajose. Tikslas: išnagrinėti organizacinio tapatumo vaidmenį darbuotojų socializacijos aspektų ir darbinio bei pilietiško darbuotojų elgesio sąsajose. Dalyviai: anketinėje apklausoje internetu dalyvavo 129 nevadovaujančias pareigas užimantys respondentai (54,3% dirba iki vienerių metų, 45,7% - ilgiau nei metus). Metodai: socializacijos klausimynas (Chao, et. al., 1994), ateities perspektyvų vertinimo poskalė (Taormina, 1994); darbinio (Williams & Anderson, 1991) ir pilietiško elgesio (Bagdžiūnienė ir kt., 2013) bei tapatumo organizacijai (Mael & Ashforth,

1992) skalės. Rezultatai: 1. darbinį elgesį ir tapatumą organizacijai prognozuoja socializacijos veiklos dimensija, pilietišką elgesį – profesinės kalbos, politikos bei organizacijos tikslų ir vertybių įsisavinimo dimensijos; 2. tapatumas pasireiškia kaip moderatorius atskirų socializacijos aspektų ir darbinio bei pilietiško elgesio sąsajose: aukšto tapatumo organizacijai sąlygomis ilgiau nei metus dirbančių darbuotojų išitraukimą į darbinį elgesį stiprina tikslų ir vertybių, politikos bei ateities perspektyvų socializacijos aspektai, o pilietišką elgesį - veiklos aspektas. Praktinis pritaikymas: tyrimo rezultatai gali būti naudingi, vertinant socializacijos veiksmingumą bei rengiant socializacijos priemonių sistemas. Darbo vadovė doc. dr. D. Bagdžiūnienė.

KLIENTŲ ĮSITRAUKIMAS Į INFORMACINĖMIS TECHNOLOGIJOMIS GRĮSTAS PSICHOSOCIALINĖS INTERVENCIJAS

JONAS EIMONTAS, PAULINA ŽELVIENĖ, GODA GEGIECKAITĖ

Vilniaus universitetas

Psichikos sveikatos specialistai vis dažniau teigia, kad sėkmingam psichikos sveikatos problemų sprendimui būtina plėtoti e-sveikatos paslaugas (Kazdin, 2010). Viena iš sričių, kurias galima plačiau plėtoti yra internetu grįstos psichosocialinės intervencijos. Jos suteikia galimybę gauti psichikos sveikatos pagalbą žmonėms gyvenantiems atokesnėse vietose, kur psichikos sveikatos specialistai sunkiau pasiekiami. Jos taip pat įgalina specialistus suteikti daugiau paslaugų su tais pačiais žmogiškaisiais ištekliais. Tyrimai rodo, kad internetu grįstos intervencijos gali būti ne mažiau veiksmingos nei tradicinės („akis į akį“) psichosocialinės intervencijos (Barak et al., 2008). Moksliniai tyrimai taip pat leidžia kelti prielaidas, kad klientų įsitraukimas į informacinėmis technologijomis grįstas intervencijas yra mažesnis nei į tradicinės psichikos sveikatos intervencijas. Vienas iš didžiausių sunkumų, su kuriais susiduria psichikos sveikatos specialistai taikantys šias intervencijas, yra žymiai didesnis nei tradicinėse intervencijose (Cloitre et al., 2002) iškritimo iš intervencijos dalyvių procentas. Tyrimai rodo, kad iškritimas internetu grįstose intervencijose gali siekti iki 60 proc. Tačiau studijų, kuriose tyrinėjami įsitraukimo į informacinėmis technologijomis grįstas intervencijas veiksniai, nėra daug. Plėtojant internetu grįstas intervencijas, būtina tirti įsitraukimą lemiančius veiksnius ir taikyti kitokias nei tradicinėse intervencijose informavimo ir įtraukimo į intervencijas strategijas. Pranešime bus pristatyti įsitraukimo į informacinėmis technologijomis grįstas intervencijas mokslinių tyrimų rezultatai. Projektą finansuoja Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. MIP-079/2014).

LYČIŲ SKIRTUMAI DARBO IR ŠEIMOS KONFLIKTO SĄSAJOSE SU PASITENKINIMU SANTUOKA

VAIDA GABĖ

Vilniaus universitetas

Darbas ir šeima įvardijami kaip du svarbiausi suaugusių žmonių gyvenimo aspektai (Michel ir kt., 2011). Šių sričių nesuderinamumas daugelio mokslininkų yra siejamas su žemesniu pasitenkinimu darbu ir šeima bei gyvenimu bendrai, psichologiniu stresu, prasta fizine sveikata bei psichosomatiniais simptomais, piktnaudžiavimu alkoholiu (Amstad ir kt., 2011). Aprašydami darbo ir šeimos konfliktą, autoriai dažniausiai remiasi J.H. Greenhaus ir N.J. Beutell 1985 metais pateiktu apibūdinimu, kad tai yra tam tikras vaidmenų konfliktas, patiriamas kaip reikalavimų darbo ir šeimos srityse abipusis nesuderinamumas (Amstad ir kt., 2011). Kad darbo ir šeimos konflikto problema nepraranda savo aktualumo iki šiol, įrodo metaanalitiniai tyrinėjimai, kurie atskleidžia vis dar egzistuojančius tyrimų rezultatų prieštaravimus bei numato kryptis naujiems tyrinėjimams (Amstad ir kt., 2011; Michel ir kt., 2011). Šis tyrimas analizuoja darbo ir šeimos sąsajas su pasitenkinimu santuoka, atskirai aptariant lyčių skirtumus tose sąsajose. Tyrime dalyvavo 53 šeimos, iš viso 106 tiriamieji. Tyrimo rezultatai atitinka daugelio mokslininkų išvadą apie darbo ir šeimos konflikto sąsajas su pasitenkinimu santuoka – stiprėjant patiriamam darbo ir šeimos konfliktui, pasitenkinimas santuoka mažėja arba atvirkščiai (Amstad ir kt., 2011; Hostetler ir kt., 2012). Aiškinantis skirtumus tarp lyčių darbo ir šeimos konflikto sąsajose su pasitenkinimu santuoka, vyrams, vertinant darbo ir šeimos konfliktą bendrai, sąsajų tarp darbo ir šeimos konflikto ir pasitenkinimo santuoka nerasta, tačiau vyrų patiriamas įtampa paremtas šeimos konfliktas su darbu siejasi su pasitenkinimu santuoka. Moterims rasta neigiamų darbo ir šeimos konflikto sąsajų su pasitenkinimu santuoka. Tai reiškia, kad moterys bus mažiau patenktos santuoka didėjant darbo ir šeimos

konfliktui. Analizuojant moterų patiriamo darbo ir šeimos konflikto atskirų aspektų sąsajas su pasitenkinimu santuoka buvo rasta, kad pasitenkinimas santuoka neigiamai siejasi su laiku paremtu darbo konfliktu su šeima bei laiku paremtu šeimos konfliktu su darbu. Galime teigti, kad moterims derinant darbą ir šeimą labiausiai trūksta laiko. Šiuos teiginius papildė Europos lyčių lygybės instituto pagal 2010 metų duomenimis sudarytas lyčių lygybės indeksas. Labiausiai vyrų ir moterų padėtis Lietuvoje yra nelygi laiko paskirstymo srityje, kas galėtų reikšti, kad moterys daugiau laiko skiria įsipareigojimams šeimai nei vyrai.

„KAI PAGALVOJI, KAD VISI ŽINO, JOG PAS TAVE TAIP ĮVYKO...“ STIGMA PO ARTIMOJO SAVIŽUDYBĖS

ODETA GELEŽĖLYTĖ

Vilniaus universitetas

Ivadas. Savižudiško elgesio stigmatizacija turi įtakos nusižudžiusių artimųjų gedulo reakcijoms, patiriamams socialiniams sunkumams (Cvinar, 2005). Esminiai stigos požymiai – skirtumų pripažinimas ir nuvertinimas (Bos et al., 2013). Pryor ir Reeder (2011) išskiria viešąją stigmą, atspindinčią visuomenės reakcijas, ir savistigmą, perteikiančią viešosios stigos įtaką asmeniui (supratimas ir internalizacija). Nusižudžiusių artimųjų stigmatizacijos tyrimai reikalingi siekiant geriau suprasti gediniųjų situacijos mūsų kultūroje specifiką. Metodika. Tyrime dalyvavo 23 nusižudžiusių artimieji (20 moterų, 3 vyrai, amžiaus vidurkis 42 m.), netekę (laikotarpis po įvykio nuo 1 iki 2 m.) vieno iš tėvų, vaiko, sutuoktinio, sesers ar brolio. Duomenys buvo renkami pusiau struktūruotu interviu (vid. trukmė 67 min.), apdorojami pagal teminės analizės principus (Boyatzis, 1998; Braun & Clarke, 2006). Išanalizavus rezultatus išskirta 2429 citatų, 299 temos, 44 pakategorės ir 15 kategorijų. Toliau bus pateikiami rezultatai, atspindintys gediniųjų po savižudybės stigmatizacijos išgyvenimus. Rezultatai. Išanalizavus rezultatus išskirti tiek akivaizdūs, tiek subtilūs stigmatizacijos bei savistigmatizacijos po artimojo savižudybės požymiai. Pažymėtina, jog konkrečias stigmatizuojančias aplinkinių reakcijas (pvz., komentarus, kaltinimą) dalyviai minėjo retai. Dažnesnės ne tokios akivaizdžios, subtilesnės stigmatizacijos apraiškos (pvz., aplinkinių vengimas). Pastebimi ir su krikščioniška kultūra susiję įsitikinimai apie savižudybę kaip nuodėmę, kurios šešėlis krenta ir ant gediniųjų artimųjų. Beveik pusė tyrimo dalyvių įvardino, jog slepia, nesako, meluoja dėl artimojo mirties priežasties. Taip pat atsiskleidžia pačių artimųjų projekcijos: aplinkiniai matomi, kaip žinantys, kas įvyko, ir artimąjį smerkiantys, tokie įsitikinimai aktualizuojami ne dėl ankstesnės neigiamos patirties. Šie rezultatai patvirtina internalizuotos savižudybės stigos egzistavimą, kai pats gedintysis tiki, jog savižudybės tema yra tabu, jo turėtų būti vengiama, šalinamasi dėl įvykusios savižudybės. Tai skatina socialinių kontaktų vengimą ir izoliaciją, sumažina pagalbos prieinamumo galimybes, didina kaltės, gėdos išgyvenimus, apsunkinančius gedulo procesą. Išvados. Tyrime atsiskleidė nusižudžiusių artimųjų subtilios stigmatizacijos ir internalizuotos stigos požymiai, turintys įtakos socialinių kontaktų vengimui, izoliacijai, pagalbos ir paramos prieinamumui, kaltės bei gėdos išgyvenimams.

INOVATYVUS ELGESYS DARBE: VERTINIMO METODAS IR PSICHOLOGINĖS PRIELAIDOS

RASA GELEŽINYTĖ

Vilniaus universitetas

Aktualumas. Inovatyvus elgesys darbe (IED, angl. innovative work behavior) – tai elgesys, kuriuo siekiama pastebėti galimybes inovacijoms, kurti ir plėtoti naujas idėjas, siekti jų palaikymo ir jas įgyvendinti (Messmann & Mulder, 2014). Inovacijos reiškinys tiriamas dvejopai: 1. kaip procesas (darbuotojai, kuriantys, plėtojantys ir įgyvendinantys naujas idėjas) ir 2. kaip produktas (nauji ir potencialiai naudingi produktai ar procesai, kurie yra plėtojami ir pritaikomi darbo kontekste, siekiant spręsti problemas arba pagerinti esamą padėtį) (Van de Ven, 1986; Messmann & Mulder, 2012). Inovacijų problematika tyrinėjama nuo XX a. pradžios, tačiau individo vaidmens ir reikšmės inovacijų procese psichologiniai tyrimai prasidėjo tik 9-tajame dešimtmetyje (West & Farr, 1989). Lietuvoje IED ir psichologiniai jo aspektai praktiškai nėra tyrinėti. Tikslas: parengti inovatyvaus elgesio darbe lietuvišką vertinimo metodą ir šio elgesio prielaidų tyrimo conceptualų modelį. Uždaviniai: 1. parengti lietuvišką inovatyvaus elgesio darbe vertinimo klausimyną (LIEDK) ir pagrįsti psichometrinės charakteristikos; 2. conceptualaus modelio pagrindu ištirti inovatyvaus darbuotojų elgesio psichologines prielaidas. Metodika.

Planuojamas dviejų etapų tyrimas: pirmajame bus pagrįsta LIEDK dimensijų struktūra ir įvertintos metodo psichometrinės charakteristikos; antrajame – inovatyvaus elgesio prielaidų conceptualaus modelio pagrindu nustatytos individualaus, darbo, vadovavimo ir organizacinio lygių prielaidos. Pradinis klausimyno variantas parengtas, remiantis Simms (2008) išskiriamais analogiškų tyrimo instrumentų kūrimo etapais bei užsienio autorių sukurtų IED ir kūrybiškumo vertinimo metodų analize. Preliminarią IED struktūrą sudaro penkios dimensijos: galimybių ir problemų tyrinėjimas; idėjų paieška bei naujų idėjų kūrimas; idėjų išbandymas ir įvertinimas; idėjų rėmimas; idėjų įgyvendinimas. Konceptualusis tyrimo modelis apima keturių lygių IED prielaidas: 1. individualios (psichologinis įgalinimas, motyvaciniai aspektai); 2. darbo charakteristikos (darbo kompleksiskumas, autonomija darbe); 3. vadovavimas (vadovavimo stilius, vadovo parama); 4. organizacinės (psichologinis inovacijų ir iniciatyvos klimatas, organizacinė parama). Planuojami rezultatai: parengtas lietuviškas inovatyvaus elgesio darbe vertinimo metodas ir nustatytos prielaidos, padėsiančios organizacijoms vertinti ir tobulinti inovacijų valdymo sistemas. Darbo vadovė doc. dr. D. Bagdžiūnienė.

PATIRTIES PSICHOTERAPIJOJE ISTORIJA IR SANTYKIO SU AUTORITETU KAITA

MONIKA GERDAUSKAITĖ

Vilniaus universitetas

Darbas psichoterapijoje prasideda nuo savo istorijos papasakojimo, tačiau ir pati psichoterapijos patirtis tampa istorija, prisidedančia prie kliento naratyvinio tapatumo – subjektyvaus praeities įvertinimo, sukuriančio prasmingą savastį dabartiniam individui (McAdams, 1996). Dažnai galima išžvelgti santykio su autoritetu temą psichologinėje ir psichoterapinėje literatūroje, tačiau sunku rasti teorinių darbų, skirtų vien jai. Beveik nerandame tyrimų, kurie nagrinėtų psichoterapijos klientų santykį su autoritetu ar jo kaitą terapijos procese. Wallerstein (2006) pažymi, kad šiuolaikiniai psichoterapijos efektyvumo tyrimai turėtų vertinti tiek psichoterapijos pasekmes, tiek procesą, vedantį prie jų, tad šiame tyrime atsižvelgiama tiek į terapijos metu pasiektus rezultatus, tiek į procesą, santykio su autoritetu kismą terapijoje. Mūsų tyrime balsas suteikiamas psichoterapijos klientui, kuris reikšmingais gali laikyti kitus veiksnus, nei terapeutas. Keltas tikslas detaliai atskleisti kaip psichoterapijos istorijose atsispindi santykio su autoritetu kaita. Siekiant tikslo pasirinkta vertinti kokios problemos patiriamos santykyje su autoritetu, kaip psichoterapijoje vyksta šio santykio kaitos procesas, kokie yra svarbiausi veiksniai, sukeliantys pokyčius, bei kokie yra šie pokyčiai. Tyrime dalyvavo 7 tiriamieji, baigę ilgalaikę psichoterapiją (1 – 5 metų trukmės). Jų prašyta papasakoti savo psichoterapinės patirties istoriją. Šis metodas sukurtas G. Gudaitės, siekiant atskleisti svarbiausius subjektyviai patiriamus psichoterapinius pokyčius bei su jais siejamus terapinius veiksnus. Taip pat atliktas pusiau struktūruotas interviu apie tiriamųjų santykį su autoritetu. Duomenys analizuoti kokybinio tyrimo principais – teminės analizės metodu. Darbas atliktas vadovaujant prof. G. Gudaitei. Tyrime apibūdinamas tiriamųjų santykis su autoritetą sudarančiais lygmenimis – vadovavimu, kompetencija, jėga – bei šio santykio kaita. Taip pat tyrimas atskleidžia psichoterapijos eigoje vykstantį vidinio autoriteto formavimąsi, kuris nusako kiek mes jaučiamės pajėgūs sprendimus priimti patys, pasitikime savimi, gebame funkcionuoti be išorinių nurodymų ar patvirtinimų.

INTERNALŪS SUNKUMAI IR MENTALIZACIJA PAAUGLYSTĖJE: ŽVALGOMASIS TYRIMAS

LINA GERVINSKAITĖ-PAULAITIENĖ

Vilniaus universitetas

Literatūroje pradedamos nagrinėti galimos internalių sunkumų ir mentalizacijos sąsajos (Taubner et al., 2011), tačiau jų analizė vis dar yra pradiniam lygmenyje, dar menkai aprašyti galimi mentalizacijos ypatumai emocinių sunkumų atveju. Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje pastebimas empirinių tyrimų trūkumas, kurie nagrinėtų, ar siejasi ir kaip siejasi paauglių internalūs sunkumai ir jų mentalizacija. Pranešime pristatomo žvalgomojo tyrimo tikslas – įvertinti paauglių internalių sunkumų ir mentalizacijos sąsajas. Tyrimo dalyviai – 40 paauglių (20 merginų ir 20 vaikų) nuo 13 iki 17 metų amžiaus ($M=15,3$, $SD=1,3$), besimokantys dviejose vidurinėse mokyklose. Mentalizacijai vertinti tyrime naudotos Situacinės istorijos (Gervinskaitė-Paulaitienė ir Barkauskienė, 2014), leidžiančios vertinti, kaip paaugliai aiškina kitų žmonių elgesį ir Vidinių būsenų atpažinimo iš akių testas (vaikų versija) (Baron-Cohen et al., 2001), kuris vertina, kaip tiksliai atpažįstamos kito žmogaus vidinės būsenos iš jo

akių srities nuotraukos. Paauglių tėvai užpildė 6–18 metų vaiko elgesio aprašą (CBCL6/18, Achenbach & Rescorla, 2001), kuriuo remiantis buvo vertinami paauglių internalūs (nerimastingumo/depresiškumo, užsisklendimo/depresiškumo ir somatiniai) sunkumai. Pradiniai žvalgomojo tyrimo rezultatai atskleidžia tendencijas, rodančias, kad nerimastingumo lygis siejasi su vidinių kito žmogaus būsenų atpažinimu. Rezultatai taip pat rodo, jog somatiniai sunkumai yra susiję su kito žmogaus elgesio paaiškinimo tikslumu. Pranešime žvalgomojo tyrimo rezultatai aptariami juos susiejant su tyrimais, kuriuose analizuojami su mentalizacija glaudžiai susiję gebėjimai. Aptariama gautų rezultatų reikšmė planuojant tolesnius teorinius ir empirinius tyrimus, siekiančius atskleisti sąsajas tarp paauglių internalių sunkumų ir mentalizacijos.

IDIOPATINĖS PARKINSONO LIGOS SU DEMENCIJA IR LEVI KŪNELIŲ LIGOS DIFERENCINĖ DIAGNOSTIKA TAIKANT TAISYTA ADENBRUKO KOGNITYVINIO TYRIMO METODIKĄ

AIDA GRABAUSKAITĖ, NAGLIS RAMANAUSKAS, ATĖNĖ KAŠINSKAITĖ

Vilniaus universitetas

Levi kūnelių ligos (angl. Dementia with Lewy bodies, DLB) ir idiopatinės Parkinsono ligos su demencija (angl. Parkinson's disease dementia, PDD) ligos diferencinė diagnostika yra sudėtinga. Iki šio mažai tyrinėti pažintiniai procesai tarp šių motorinių sutrikimų (Metzler-Baddeley, 2007). Skirtingi judėjimo sutrikimai lemia skirtingus pažintinių gebėjimų profilius (Larner, 2008). Keltina prielaida, kad pažintiniams procesams vertinti skirti testai gali būti naudingi skiriant minėtas ligas. Lietuvoje demencijai aptikti šiuo metu yra baigiamas standartizuoti Taisyta Adenbruko kognityvinis tyrimas (ACE-R). Minėtas testas leidžia tarpusavyje diferencijuoti skirtingus parkinsoninius sindromus, kortikobazalinę degeneraciją, progresuojantį supranuklearinį paralyžių, ir idiopatinę Parkinsono ligą (Rittmann ir kt., 2014), taip pat – aptikti demenciją Parkinsono ligos atveju. Šio tyrimo tikslas – patikrinti ACE-R galimybes diferencijuojant PDD ir DLB, nes iki šiol nėra publikacijų, kuriose būtų aprašyta šių ligų diferencinė diagnostika taikant ACE-R. Tyrimo metu su 34 PDD, 30 DLB pacientų ir 94 asmenų kontroline grupe individualiai atliktas ACE-R testas, susidarytas iš šių skalų: dėmesio ir orientacijos, atminties, žodinio sklandumo, kalbos bei erdviųjų gebėjimų. Tiriamos trys grupės tarpusavyje statistiškai reikšmingai nesiskyrė nei pagal amžių ($p=0,061$), nei pagal išsilavinimo trukmę ($p=0,515$). Tyrimu nustatyta, kad ACE-R pakankamai gerai aptinka demenciją (dvinarė logistinė regresija, $p=0,000$). Tarp tirtų ligų statistiškai reikšmingi skirtumai yra bendrame testo įvirtyje, dėmesio ir orientacijos, žodinio sklandumo bei erdviųjų gebėjimų skalėse (Mano Vitnio U kriterijus, $p=0,000$). Levi kūnelių liga sergantys pacientai visose šiose srityse surinko mažiau balų negu PDD, tai rodo, kad esant DLB kognityvinės funkcijos yra labiau nukentėjusios.

SUNKUMŲ PSICHOLOGINĖ ĮVEIKA: VYRŲ IR MOTERŲ PALYGINIMAS

DOVILĖ GRIGIENĖ

Vilniaus universitetas

Problematika: Visuomenės narių psichikos sveikata yra svarbus visuomeninės gerovės veiksnys. Psichikos sveikatos skatinimo programos ar iniciatyvos gali būti nukreiptos ir į plačiąją visuomenę, ir į tam tikras konkrečias žmonių grupes. Atskiroms grupėms būdingų psichologinių ypatumų analizė leidžia geriau pažinti tikslinę auditoriją ir kurti efektyvesnes psichikos sveikatos stiprinimo priemones. Šiame tyrime siekiama atskleisti, kokius psichologinės įveikos būdus susidūrę su sunkumais daugiau taiko vyrai, o kokius - moterys. Tai leidžia kelti prielaidas apie galimas vyrams ir moterims skirtas psichikos sveikatos skatinimo priemones. **Metodika:** Apklausti 259 vyrai ir 324 moterys, kurie sudaro reprezentatyvią 18-30 m., 40-54 m. ir 60-74 m. amžiaus grupių imtį. Tyrime buvo naudojama anketa su klausimais apie taikomus sunkumų įveikos būdus bei atviru klausimu apie tai, kas labiausiai padėjo susidūrus su konkrečiu sukrėtusiu įvykiu. Šioje analizėje naudojami duomenys surinkti vykdant platesnį mokslinį tyrimą, finansuojamą Europos socialinio fondo lėšomis pagal visuotinės dotacijos priemonę (Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-02-023). **Rezultatai:** Lyginant vyrus ir moteris paaiškėjo, kad vyrai dažniau nei moterys sunkumus stengiasi įveikti patys ir rečiau kreipiasi pagalbos į šeimos narius, dažniau vartoja alkoholį siekdami sumažinti sunkius jausmus. Moterys dažniau nei vyrai vartoja vaistus, tokius kaip antidepresantai, raminamieji, migdomieji, dažniau meldžiasi. Tačiau atviro klausimo kokybinė analizė atskleidė, kad susidūrus su sunkiu įvykiu tiek vyrams, tiek moterims labiausiai padėjo artimieji. **Rezultatu**

aptarimas: Tyrimo rezultatai leidžia pamatyti, kad susidūrę su sunkumais vyrai ir moterys yra linkę taikyti skirtingus įveikos būdus - vyrai rečiau dalinasi sunkumais ir dažniau stengiasi juos įveikti patys. Tačiau kokybinių duomenų analizė atskleidė, kad vyrai taip pat kaip ir moterys, nurodo artimųjų svarbą sunkiose gyvenimo situacijose. Tai leidžia kelti prielaidą, kad nors vyrai ir nėra aktyvūs socialinės pagalbos siekėjai, bet esant sunkumams tokia parama jiems padeda ir yra vertinga. Galime matyti, kad emocinė parama iš artimųjų yra aktuali ir vyrams, ir moterims, tai rodo iniciatyvų, skatinančių tarpusavio supratimą ir priėmimą, svarbą. Psichoedukacinės priemonės apie psichologines krizes ir emocinės paramos būdus galėtų palaikyti ar sustiprinti artimųjų pagalbos resursą.

DVIGUBA HERMENEUTIKA INTERPRETACINĖJE FENOMENOLOGINĖJE ANALIZĖJE – IŠŠŪKIS JAUNAJAM TYRĖJUI: SUSIDŪRIMAS SU SAVO VIDINIAIS DEMONAIŠ

BRIGITA GULBINAITĖ

Lietuvos edukologijos universitetas

Interpretacinė fenomenologinė analizė (IFA) – kokybinio tyrimo metodas, atskleidžiantis ir tyrimo dalyvio, ir tyrėjo patyrimą. Dviguba hermeneutika – dviejų pakopų interpretacija, vykstanti atliekant IFA: 1) tyrimo dalyvis savo patirčiai suteikia subjektyvią prasmę; 2) tyrėjas analizės metu bando atskleisti, kaip asmuo savo patirtį įprasmina (Smith, Eatough, 2007). Taigi čia susilieja tyrimo dalyvio ir tyrėjo patirtys. Toks atsiskleidimas pradedančiam tyrėjui ypač jautrus, kai jo ir tyrimo dalyvio patirtys rezonuoja. Atlikdamas IFA ir siekdamas objektyvumo tyrėjas atvirai analizuoja savo susijusią su tyrimu patirtį, siekdamas įsisąmoninti ir sumažinti galimą (ir neišvengiamą) subjektyvią įtaką tyrimo procesui ir rezultatams. Šio pranešimo tikslas – atskleisti savo, jaunosios tyrėjos, patirtį IFA metu susiduriant su man subjektyviai aktualiais tyrimo dalyvės išgyvenimais. Remdamasi asmeninėmis ir teorinėmis įžvalgomis įvardinsiu, kokios priemonės tyrėjui galėtų padėti įveikti kylančius sunkumus atliekant tyrimą ir siekti aukštos duomenų analizės kokybės vengiant subjektyvumo. Mokyklos psichologo praktiko ir psichologo tyrėjo išgyvenimai, atrodytų, visiškai skirtingi, tačiau tyrimo dalyvės patirties, susijusios su aplinkinių lūkesčiais jos atžvilgiu, analizė man, tyrėjai, sukėlė gausybę jausmų: nuo pykčio iki užuojautos. Plačios ir intensyvios jausmų dinamikos priežastis – mano pačios patirčių atspindys tyrimo dalyvės išgyvenimuose. Tyrimo dalyvės savo profesinio netobulumo, galimybių ribų suvokimas pasireiškia plačiu jausmų diapazonu nuo pykčio dėl aplinkinių pagalbos stokos iki bejėgiškumo, kaltės. Tokie jos jausmai kėlė mano priešišumą, tačiau kartu privertė pripažinti mano pačios bejėgiškumą, kylantį pyktį susiduriant su sunkumais duomenų analizės metu. Bene pagrindinė tyrimo dalyvės patyrimo tema – konfliktas tarp racionalumo ir jausmų: psichologas profesionalas, siekiantis vadovautis taisyklėmis, apibrėžti savo profesines ribas, nuolat kovoja su onipotentišku žmogišku troškimu patenkinti visų lūkesčius, suteikti pagalbą net tada, kai ji peržengia realias galimybių ribas, kylančia kalte, bejėgiškumu, kai patenkinti aplinkinių ir sau keliamų lūkesčių nepavyksta. Ši tema ypač opi ir pradedančiam tyrėjui, bandančiam balansuoti tarp objektyvios duomenų analizės ir subjektyvių įžvalgų, siekiančiam tobulumo, norinčiam įžvelgti asmens patyrimo gelmę, tačiau turinčiam susitaikyti su tuo, jog pavyks atskleisti tik dalį asmens jausmų ir patyrimo prasmės.

SU KARJERA SUSIJĘ PASIRINKIMAI IR LAIKO PERSPEKTYVA

AUSTĖ IDAITĖ

Vilniaus universitetas

Šiandieninis pasaulis mokiniui suteikia galimybę rinktis tarp daug ir įvairių karjeros ir mokymosi galimybių. Iš kitos pusės, šiandieninis pasaulis – greitai kintantis ir dėl to sunkiai prognozuojamas, todėl pasirinkti tinkamai itin sudėtinga. Šiuo tyrimu siekta ištirti skirtingo tipo bendrojo ugdymo mokymosi įstaigas baigusių mokinių tolesnio su karjera susijusio pasirinkimo ypatumus. Atsižvelgiant į mokslinėje literatūroje aptariamą reikšmingą laiko perspektyvos (LP) vietą karjeros planavimo procese, šis konstruktas buvo įtrauktas į tyrimą. Tyrimas vykdytas dviem etapais. I etape apklausti 331 įvairaus tipo bendrojo ugdymo mokymosi įstaigose (viso: 8; toliau – mokyklose) paskutinius mokslo metus besimokantys mokiniai. Jie užpildė ZTPI (Liniauskaitė, Kairys, 2009). Skirtingo tipo mokyklas baigiančiųjų LP įverčių palyginimas atskleidė, jog ketinantiems įgyti bendrąjį išsilavinimą kartu su pasirinkta profesija/specialybe (mokomasi, pvz., profesinio mokymo įstaigoje) labiau būdingas neigiamas požiūris į savo praeitį bei bejėgiškas požiūris į savo dabartį, kai gyvenimas matomas kaip iš

anksto nulemtas ir nesijaučiama galint jame kažką pakeisti. II etape (po metų) dalyvavo 120 pradinės imties tiriamųjų. Jie atsakė į klausimus, kuriais siekta sužinoti, kokią su karjera susijusią veiklą pasirinko mokiniai po mokyklos baigimo (pvz., studijos) bei koks jų požiūris į ją (pvz., pasitenkinimas pasirinkimu). Palyginus skirtingo tipo mokyklas baigusiujų atsakymus nustatyta, kad bendrąjį išsilavinimą įgijusiems kartu su pasirinkta profesija/specialybe būdingas mažiau palankus požiūris savo su karjera susijusio pasirinkimo atžvilgiu. Šiame tyrime taip pat atskleistos statistiškai reikšmingos sąsajos tarp LP ir mokinių požiūrio į savo pasirinkimą. Sugretinant visus tyrimo rezultatus, šio tyrimo ribose pastebėtas dėsniumas. Labiau išreikštos negatyvios praeities ir fatalistinės dabarties LP siejosi su tuo, kad po mokyklos baigimo tam tikrą su karjera susijusį pasirinkimą padaręs mokinys vėliau šį pasirinkimą vertino prasčiau. O tai išryškėjo tiriamųjų grupėje, pabaigusioje tokio tipo mokyklas, kuriose be bendrojo išsilavinimo įgyjama ir pasirinkta profesija/specialybė, palyginus juos su kitokio tipo mokyklas baigusiaisiais. Taigi tyrimo rezultatai leidžia diskutuoti apie gana svarbų LP vaidmenį mokinių karjeros planavimo ir su juo susijusių sprendimų priėmimo procesuose. Taip pat tyrimo rezultatai leidžia pateikti tolesnių tyrimų kryptis ir praktines rekomendacijas.

NĖŠTUMO IR GIMDYMO PSICHOLOGINIŲ VEIKSNIŲ REIKŠMĖ DVIEJŲ METŲ AMŽIAUS VAIKŲ ELGESIO BEI EMOCIJŲ SUNKUMAMS

JURGITA SMILTĖ JASIULIONĖ

Vilniaus universitetas

Tyrimo tikslas – įvertinti, ar moters savijauta nėštumo metu, subjektyvus gimdymo sunkumo vertinimas ir gimdymo metu gauta parama siejasi su dviejų metų amžiaus vaikų elgesio ir emocijų sunkumais bei įvertinti, ar motinos suvokiamas saviveiksmingumas gali būti tarpinis šios sąsajos veiksnys. Šiame tyrime naudojami tęstinio tyrimo, kuris atliekamas nuo 2009 metų (vadovė doc. R. Jusienė, 2009 metais finansuotas Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo, 2010 metais – Lietuvos mokslo tarybos) duomenys. Tyrime dalyvavo 198 mamos bei jų vaikai. Buvo išskirtos dvi tiriamųjų grupės: 1) Vaikai, gimę emociškai nepalankaus gimdymo metu, kurių motinos svarstė nėštumo nutraukimo galimybę arba pasižymėjo prasta emocine būsena nėštumo metu, o taip pat neturėjo artimų žmonių paramos gimdymo metu bei gimdymą vertino kaip sunkų ar labai sunkų ($N=117$, 59 proc.). 2) Vaikai, gimę emociškai palankaus gimdymo metu, kurių motinos gimdymo metu turėjo artimų žmonių paramą, gimdymą vertino kaip lengvą ar labai lengvą arba pasižymėjo gera emocine būkle nėštumo metu ($N=81$, 41 proc.). Duomenys apie nėštumo ir gimdymo psichologines aplinkybes buvo surinkti anketavimo būdu, 2-3 dieną po gimdymo, motinų saviveiksmingumas vertintas Motinos saviveiksmingumo skale 1,5 m. amžiuje, o dviejų metų amžiaus vaikų elgesio ir emocijų sunkumai vertinti Vaikų elgesio aprašu. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad vaikai, gimę emociškai nepalankaus gimdymo metu motinų yra vertinami, kaip turintys daugiau tiek emocijų ($p=0,003$), tiek elgesio sunkumų ($p=0,031$). Net ir kontroliuojant motinos saviveiksmingumą vaiko emocijų ir elgesio sunkumų ryšys su psichologiniais nėštumo ir gimdymo veiksniais išlieka reikšmingas ($p=0,037$). Darbo vadovė: doc. dr. Roma Jusienė.

GYVENIMO NUOSTATŲ, TRAUMINIŲ PATIRČIŲ, PTSS RIZIKOS BEI SUNKUMŲ ĮVEIKOS SĄSAJOS

EVELINA JAUNEIKAITĖ, EGLĖ MAŽULYTĖ

Vilniaus universitetas

Gyvenimo nuostatos yra svarbi tema psichotraumatologijoje, bandant suprasti įvairius traumos išgyvenimo aspektus – atsparumą, įveiką, sutrikimų riziką bei gydymo rekomendacijas. Šiame tyrime ieškoma sąsajų tarp trauminių įvykių išgyvenimo, PTSS rizikos, sunkumų įveikos bei tokių gyvenimo nuostatų kaip gyvenimo viltingumas, teisingumas bei optimizmas. Metodika. Tyrime dalyvavo 746 respondentai (40,8% vyrų ir 59,2% moterų) nuo 18 iki 81 metų. Trauminei patirčiai išsiaiškinti naudotas gyvenimo įvykių klausimynas (LEC) bei traumos simptomų klausimynas (TSQ). Gyvenimo nuostatos matuotos naudojant lietuvišką gyvenimo orientacijos testo versiją optimizmui įvertinti (LOT-R) bei papildomus klausimus gyvenimo viltingumui bei teisingumui įvertinti (skalėse nuo 0 iki 5). Sunkumų įveika vertinta naudojant specialiai sudarytą klausimyną, kur respondentai vertino, kaip dažnai jie naudoja tam tikrus sunkumų įveikos būdus (kreipimasi į šeimos narius ar draugus, dėmesio nukreipimas darbu ar kita veikla, alkoholio vartojimas ir kt.). Šis darbas - dalis platesnio

mokslinio tyrimo, finansuojamo Europos socialinio fondo lėšomis pagal visuotinės dotacijos priemonę (VP1-3.1-ŠMM-07-K-02-023). Rezultatai. Gauti statistiškai reikšmingi ryšiai tarp įvairių gyvenimo nuostatų, trauminių patirčių bei įveikos būdų: kuo daugiau traumos simptomų, tuo mažiau optimizmo ($r = -0,126$), viltingumo ($r = -0,123$) bei gyvenimo supratimo kaip teisingo ($r = -0,173$); viltingumo ir teisingumo jausmai teigiamai susiję su dažnesniu dalijimusi jausmais ir išgyvenimais šeimoje (atitinkamai $r = 0,139$ ir $r = 0,153$); visos gyvenimo nuostatos turėjo neigiamą ryšį su alkoholio ($r(\text{optimizmas}) = -0,099$; $r(\text{viltingumas}) = -0,087$; $r(\text{teisingumas}) = -0,088$), vaistų vartojimu ($r(\text{optimizmas}) = -0,251$; $r(\text{viltingumas}) = -0,194$; $r(\text{teisingumas}) = -0,163$) ar galvojomu apie savižudybę ($r(\text{optimizmas}) = -0,25$; $r(\text{viltingumas}) = -0,249$; $r(\text{teisingumas}) = -0,209$). Taip pat rasta, jog respondentai, patenkantys į PTSS rizikos grupę pasižymi mažesniu optimizmu, gyvenimas atrodo mažiau teisingas ir viltingas nei tų, kurie į šią rizikos grupę nepatenka. Gauti rezultatai rodo, jog įvairios gyvenimo nuostatos yra svarbus kintamasis siekiant suprasti potrauminių sutrikimų riziką, bei sunkumų įveiką. Visgi tyrimas neatskleidžia, ar nuostatos lemia naudojamą sunkumų įveiką, ar atvirkščiai - trauminė patirtis ir potrauminio streso simptomai turi įtakos tam tikrų nuostatų formavimuisi.

MOTYVAVIMO POKALBIO TAIKYMO GALIMYBĖS KOREGUOJANT IŠEMINE ŠIRDIES LIGA SERGANČIŲJŲ SU SVEIKATA SUSIJUSĮ ELGESĮ

DALIA KARPOVAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Ivadas. Laikymasis sveikatai palankaus elgesio rekomendacijų pagerina IŠL sergančiųjų sveikimą. Tačiau patys pacientai dažnai stokoja vidinės motyvacijos keisti jiems įprastą elgesį. Motyvavimo pokalbis (MP) - direktyvus, į klientą orientuotas konsultavimo stilius, kuriuo siekiama sužadinti kliento norą keisti elgesio įpročius. Tyrimo tikslas – nustatyti MP efektyvumą keičiant IŠL sergančiųjų su sveikata susijusį elgesį. Metodika. Tyrimo metodas – eksperimentas. Su sveikata susijusio elgesio (alkoholio vartojimo, rūkymo, fizinio aktyvumo ir mitybos) pokyčiams išmatuoti naudojamas pasirengimo keistis klausimynas (Readiness to Change Questionnaire, 1992), kuris sudarytas pagal transteoretinį pokyčių modelį ir atspindi 3 pokyčių stadijas: nesusimastymo, mąstymo ir veiksmo. Tiek poveikio, tiek kontrolinės grupės pacientai, klausimynus pildė 2 kartus – gydymo pradžioje ir pabaigoje. Poveikio grupei per gydymosi laikotarpį buvo taikomi nuo 1 iki 4 MP užsiėmimų ir lyginamos elgesio pokyčio stadijos su kontroline grupe. Tiriamieji – 119 Abromiškių reabilitacijos ligoninės kardiologijos skyriaus pacientų, 83 vyrai ir 36 moterys. Amžiaus vidurkis – 60,5 metų. Vidutiniškai vienam asmeniui praveistos 2 konsultacijos. Rezultatai. Daugiausiai tiriamųjų reabilitacijos pradžioje tiek poveikio, tiek kontrolinėje grupėje buvo veiksmo, mažiau – mąstymo ir mažiausiai – nesusimastymo stadijoje. Po MP užsiėmimų neliko tiriamųjų nesusimastymo stadijoje. Lyginant elgesio stadijų pokyčius poveikio grupėje, paaiškėjo, kad statistiškai reikšmingai daugiau tiriamųjų buvo veiksmo stadijoje nei pirmą kartą vertinant alkoholio vartojimo ($Z=-2,830$, $p=0,05$), fizinio aktyvumo ($Z=-3,241$, $p=0,001$) ir mitybos įpročius ($Z=-3,363$, $p=0,001$). Kontrolinėje grupėje tokio skirtumo neaptikta, išskyrus fizinio aktyvumo rodiklius – čia kaip ir poveikio grupėje daugiau tiriamųjų pasiekė veiksmo stadiją ($Z=-2,5$, $p=0,012$). Poveikio grupės tiriamieji, vertinant motyvaciją keisti mitybos įpročius, pasistūmėjo link veiksmo stadijos statistiškai reikšmingai daugiau, nei lyginamosios grupės tiriamieji ($\chi^2=7,235$, $p=0,027$). Diskusija. MP paskatina žmogų susimastyti arba imtis veiksmų gerinant savo gyvenimo būdą – tai rodo, kad neliko tiriamųjų nesusimastymo stadijoje po MP sesijų. Taigi MP yra naudingas įrankis, padedantis IŠL sergantiesiems keisti su sveikata susijusį elgesį. Išvados. MP padeda IŠL sergantiesiems reabilitacijos metu imtis veiksmų keičiant alkoholio, fizinio aktyvumo ir ypač mitybos įpročius.

ALJANSO SUSILPNĖJIMAS PSICHOTERAPIJOJE: PSICHOTERAPEUTŲ PATYRIMO FENOMENOLOGINĖ ANALIZĖ

INGRIDA KIŠKIENĖ

Vilniaus universitetas

Atsižvelgiant į aljanso raidos ypatumų ir psichoterapijos proceso bei rezultatų ryšį (Nocross & Lambert, 2011), nemažai dėmesio skiriama aljanso susilpnėjimo tyrinėjimams. Juose atskleidžiamos aljanso susilpnėjimo sąsajos su psichoterapijos pabaigos savalaikiškumu (Muran et al., 2011), analizuojamas problemų terapiniame santykiyje

sprendimas kaip vienas iš galimų kliento pokyčių mechanizmų (Hill & Knox, 2009). Tačiau iki šiol mažai tyrinėta, kaip šį psichoterapijos proceso reiškinį patiria psichoterapeutai, kurių išgyvenimai ir įgūdžiai svarbūs sprendžiant terapinio santykio sunkumus. Todėl, vadovaujant doc. dr. R. Bieliauskaitei, buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – atskleisti pagrindinius konkrečių psichoterapeutų aljanso susilpnėjimo patyrimo aspektus. Tyrime buvo analizuojami penkių psichoterapeutų (psichodinaminės, egzistencinės ir geštalto krypties) patyrimai. Du tyrimo dalyviai – vyrai, trys – moterys, amžius nuo 31 iki 50 metų. Visais atvejais psichoterapeutai dalinosi patyrimu iš privataus individualaus darbo su klientėmis moterimis, kai terapinis procesas vertinamas kaip sėkmingai pasibaigęs. Duomenys buvo analizuojami taikant Giorgi fenomenologinės analizės metodą. Remiantis tyrimo rezultatais, psichoterapeutai aljanso susilpnėjimą gali patirti kaip priešpriešą, kurios metu jie jaučiasi (1) puolami arba, rūpindamiesi santykio ribomis ar klienčių pokyčių skatinimu, (2) puolantys klientes. Tokia situacija psichoterapeutų išgyvenama kaip kritinis santykio momentas, kai jaučiamas ryšio bei artumo su klientėmis pažeidžiamumas, santykio nutrūkimo grėsmė. Patiriant aljanso susilpnėjimą kaip kritinį terapinio santykio momentą, psichoterapeutai gali išgyventi vidinę griūtį (sunkumus emociškai atsitraukti nuo situacijos, ją racionaliai išanalizuoti), kurią gali lydėti iš dalies spontaniškas reagavimas į situaciją. Aljanso susilpnėjimas psichoterapeutų suvokiamas kaip susijęs ne tik su klienčių, bet ir pačių psichoterapeutų pokyčiais, asmeninio mokymosi procesu. Taigi, šiuo tyrimu buvo atskleistas ankstesnių tyrimų kontekste menkai analizuotas subjektyvus psichoterapeutų patyrimas aljanso susilpnėjimo metu bei prisidėta prie psichoterapijos proceso tyrimų Lietuvoje.

STUDENTŲ SEKSUALINIO AŠ-SAMPRATOS SĄSAJOS SU NUOSTATOMIS APIE SEKSUALINIUS SANTYKIUS

JŪRATĖ LAUKYTĖ

Vilniaus universitetas

Šio bakalauro baigiamojo darbo tikslas – nustatyti studentų seksualinio Aš-sampratos sąsajas su nuostatomis apie seksualinius santykius. Šiam tikslui įgyvendinti naudotos metodikos – Daugialypis seksualinio Aš-sampratos klausimyno (MSSCQ), sukurtas W. E. Snell (1995) ir Trumpoji seksualinių nuostatų skalė (BSAS) (Hendrick S. and Hendrick C., 2006). Iš MSSCQ naudotos penkios subskalės: seksualinis nerimas, kitų kontrolė, seksualinis pasitikėjimas savimi, seksualinis pasitenkinimas ir seksualinis Aš-veiksmingumas, o iš BSAS – trys subskalės: liberalumas, instrumentalumas ir abipusis bendrumas. Šio darbo vadovė – dr. Ilona Kajokienė. Tyrime dalyvavo 294 įvairių specialybių pirmo – ketvirto kurso 18-24,5 m studentai, iš kurių 153 buvo moterys, 141 – vyrai. Apklausa buvo vykdoma keturiose Vilniaus ir Kauno aukštojo mokslo įstaigose: Mykolo Romerio universitete, Vilniaus universitete, Vytauto Didžiojo universitete ir Vilniaus Gedimino technikos universitete. Gauti rezultatai moterų imtyje parodė, kad esant aukštesniems seksualiniam nerimui bei suvoktai kitų kontrolei buvo žemesnis liberalumo bei instrumentalumo lygis, o esant aukštesniam abipusiam bendrumui pastebėtas žemesnis seksualinis pasitikėjimas savimi bei suvokta kitų kontrolė. Esant žemesniam seksualiniam pasitikėjimo savimi buvo aukštesnis liberalumas. Vyrų imtyje didesnis abipusis bendrumas siejosi su aukštesniu seksualiniu nerimu. Vyrų imtyje taip pat rasti statistiškai reikšmingi ryšiai tarp visų penkių seksualinio Aš-sampratos komponentų. Tuo tarpu moterų imtyje statistiškai reikšmingo ryšio nerasta tarp seksualinio pasitikėjimo savimi ir suvoktos kitų kontrolės bei seksualinio pasitikėjimo savimi ir seksualinio nerimo, o kiti komponentai buvo reikšmingai tarpusavyje susiję.

ONKOLOGINE LIGA SERGANČIŲ ŽMONIŲ GYVENIMO KOKYBĖ IR SANTYKIO SU AUTORITETAIS YPATUMAI

ŪLA LUNEVIČIŪTĖ, GIEDRĖ ŽILINSKAITĖ, GRAŽINA GUDAITĖ

Vilniaus universitetas

Onkologine liga sergančių žmonių gyvenimo kokybė gali būti susijusi ne tik su ligos veiksniais, bet ir su subjektyviu ligos patyrimu (Gold ir kt., 2012, Carver ir kt., 2005 ir kt.). Onkologinė liga gali būti išgyvenama kaip stiprus stresinis įvykis. Šiame tyrime siekėme įvertinti onkologine liga sergančių žmonių potrauminio streso reakcijų ir gyvenimo kokybės sąsajas bei išsamiau analizuoti ypatumus santykio su autoritetu, kaip vieno iš veiksnių, susijusių su gyvenimo kokybe sergant onkologine liga. Tyrimas atliktas derinant kiekybinę ir kokybinę

metodologiją. Buvo naudotas Traumos simptomų klausimynas (Trauma Screening Questionnaire TSQ, C. R. Brewin ir kt., 2002; lietuviškasis vertimas M. Skerytė – Kazlauskienė, I. Vaskelienė, E. Mažulytė, 2013), įvertinantis žmogaus potrauminio streso reakcijas į trauminį įvykį, Gyvenimo kokybės klausimynas (EORTC-QLQ-C30, EORTC Quality of Life Group, 1995), įvertinantis onkologine liga sergančių žmonių su sveikata susijusią gyvenimo kokybę, bei tyrėjų sudarytas pusiau struktūruotas interviu, leidžiantis atskleisti tiriamųjų santykio su autoritetais patyrimą. Tyrimo dalyviai – onkologine liga sergantys žmonės. Tyrime keliama ir tikrinama prielaida, kad onkologine liga sergančių žmonių su sveikata susijusi gyvenimo kokybė neigiamai koreliuoja su potrauminio streso reakcijomis. Taip pat pradiniai rezultatai rodo, kad onkologinių pacientų geresnė gyvenimo kokybė ir išgyvenamas sveikimo procesas gali priklausyti nuo konstruktyvių santykių su autoritetais, bei konstruktyvūs santykiai su autoritetais gydymosi procese priklauso nuo konstruktyvių vidinių santykių su autoritetais. Tyrimas atliktas platesnių tyrimų, organizuotų LMT, kontekste (MIP-080/2014).

RAIDOS SUTRIKIMUS TURINČIUS VAIKUS AUGINANČIŲ MOTINŲ MOTINYSTĖS STRESO YPATUMAI

MONIKA MATONYTĖ, EVELINA VIDUOLIENĖ, AIDAS PERMINAS

Vytauto Didžiojo universitetas

Užsienio mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad motinos, auginančios raidos sutrikimą turinčius ar lėtine liga sergančius vaikus, jaučia daugiau motinystės streso lyginant su ženklių sveikatos problemų neturinčių vaikų šeimomis, kadangi rūpinimasis šiais vaikais iš tėvų pareikalauja papildomų psichologinių, socialinių, finansinių ir laiko resursų. Motinystės stresą rodo motinos psichologinės ir fiziologinės reakcijos į su vaiko priežiūra susijusius stresorius ir savęs kaip motinos negatyvus vertinimas, dėl kurių kyla neigiami jausmai vaikui ir sau, kaip motinai. Tokio pobūdžio tyrimai aktualūs ne tik dėl motinų gyvenimo kokybės ar galimos depresijos vertinimo, tačiau ir dėl bendravimo su vaiku kokybės bei galimų didesnių vaiko emocinių ir elgesio sunkumų ateityje. Tyrimo tikslas. Nustatyti motinų, auginančių raidos sutrikimus turinčius vaikus, motinystės streso ypatumus: nuo vaiko elgesio ir nuo mamos savijautos priklausančių motinystės streso išreikštumą bei streso sąsajas su vaiko sveikatos būkle ir šeimos sociodemografiniais veiksniais. Tyrime dalyvavo 220 2–5 metų amžiaus vaikus, lankančius specializuotus ir paprastus vaikų darželius Kauno mieste, auginančių motinų. Jų amžius $33,7 \pm 5,7$ metai, vaikų amžius $55,6 \pm 17,8$ mėnesiai. 108 (49,5%) tyrimo dalyvės augino sveikus vaikus, 84 (38,5%) – vaikus su lėtinėmis alerginėmis ligomis (maisto ir aplinkos alergenams), 41 (18,8%) motina augino vaikus su raidos sutrikimais (cerebrinis paralyžius, autizmas, mišrus raidos sutrikimas, emocijų ir elgesio sutrikimas, kalbos sutrikimas, miego sutrikimai, genetinė liga). Darbe naudota Motinystės streso klausimyno lietuviška versija (Parenting Stress Index, Abidin, 1990), analizuoti motinystės streso aspektai priklausančios nuo vaiko elgesio ir nuo motinos savijautos, šeimos sociodemografiniai veiksniai bei vaiko sveikatos būklė. Tyrimo rezultatai parodė, kad motinų, auginančių vaikus su raidos sutrikimais, patiriamas motinystės stresas yra didesnis nei motinų, kurios augina sveikus vaikus ir sergančius lėtinėmis alerginėmis ligomis. Didesnis motinystės stresas susijęs su raidos sutrikimo sunkumu, vaiko nustatytu neįgalumu, specialaus režimo poreikiu. Mamų, auginančių vaikus turinčius raidos sutrikimus, patiriamas motinystės stresas yra susijęs su socialiniais, demografiniais rodikliais - įgytu mamos išsilavinimu. Raidos sutrikimą turinčius vaikus auginančios ir žemesnį išsilavinimą įgijusios motinos patiria daugiau streso.

ASMENŲ, KURIŲ ŠEIMOS NUKENTĖJO NUO OKUPACINIŲ REŽIMŲ, SUNKUMŲ PSICHOLOGINĖ ĮVEIKA

EGLĖ MAŽULYTĖ

Vilniaus universitetas

Ypatingai sunkus traumavimas – genocidas, politinės represijos ir kalinimai – turi ilgalaikių psichologinių pasekmių ne tik patiems išgyvenusiems, bet ir jų šeimos nariams, vaikams ir anūkams. Tačiau neigiamų traumavimo padarinių perdavimas iš kartos į kartą pastebimas tik klinikinėse imtyse, o bendrojoje populiacijoje randama, jog nukentėjusių šeimų palikuonys gali pasižymėti netgi didesniu psichologiniu atsparumu. Šio tyrimo tikslas – labiau suprasti psichologinį atsparumą nukentėjusių šeimų palikuonių tarpe, įvertinant jų naudojamus sunkumų įveikos būdus. Iš viso tyrime dalyvavo 746 asmenys (40,8 proc. vyrų ir 59,2 proc. vyrų) nuo 18 iki 81

m. amžiaus ($M = 44,51$; $SD = 17,97$), įvairaus išsilavinimo (51,8 proc. vidurinio ir žemesnio ir 48,2 proc. aukštesniojo ar aukštojo) ir iš įvairių Lietuvos vietovių (41,5 proc. iš didmiesčių, 28,2 proc. iš miestų ir 30,3 proc. iš mažų miestelių ar kaimų). Tyrimo dalyvių buvo prašoma nurodyti ar jų tėvai ir seneliai yra nukentėję nuo okupacinių režimų (buvę tremtiniai, politiniai kaliniai, rezistentai, kitaip nukentėję nuo sovietinių politinių represijų, nukentėję nuo nacių politinių represijų), taip pat atsakyti į klausimus apie dažniausiai naudojamus sunkumų įveikos būdus. Pristatoma dalis platesnio mokslinio tyrimo, finansuojamo Europos socialinio fondo lėšomis pagal visuotinės dotacijos priemonę (VP1-3.1-ŠMM-07-K-02-023). Tyrimo dalyviai buvo suskirstyti į dvi grupes pagal šeimos narių politinių represijų patirtį: 302 asmenys iš nukentėjusių šeimų ir 425 – iš nenukentėjusių (19 tyrimo dalyvių pateikė netikslią informaciją, todėl nebuvo įtraukti į tolesnę analizę). Tyrimo rezultatai atskleidė, jog asmenys kilę iš nukentėjusių nuo okupacinių režimų šeimų dažniau meldžiasi ($t(593,65) = -2,92$; $p = 0,004$), dažniau stengiasi įveikti sunkumus patys be kitų pagalbos ($t(711) = -2,73$; $p = 0,007$), tačiau tuo pačiu metu nurodo, kad ir dažniau kreipiasi ir į šeimos narius ar draugus pagalbos ($t(711) = -2,09$; $p = 0,037$). Rezultatai iš pirmo žvilgsnio atrodo paradoksaliai, tačiau pažvelgus atidžiau, galima kelti prielaidą, jog asmenys iš nukentėjusių šeimų visomis prasmėmis aktyviau imasi problemų sprendimo – ar tai darytų patys, ar kreiptųsi į savo artimuosius pagalbos, ar pasitelktų religinę praktiką. Manome, kad šie rezultatai leidžia geriau suprasti atrandamą didesnę nukentėjusių šeimų palikuonių psichologinį atsparumą.

MEDICINOS DARBUOTOJŲ LIETUVOJE IR JAV EMPATIJOS, PSICHIKOS SVEIKATOS IR PASITENKINIMO DARBU SĄSAJOS

DOVILĖ MILIŠAUSKAITĖ, INGA TRUSKAUSKAITĖ-KUNEVIČIENĖ

Mykolo Romerio universitetas

Šio tyrimo tikslas buvo palyginti medicinos darbuotojų Lietuvoje ir JAV empatijos, psichikos sveikatos ir pasitenkinimo darbu sąsajas. Tyrimo dalyvavo po 50 medicinos darbuotojų iš privačių medicinos įstaigų Lietuvoje ir JAV. Tyrimas buvo atliekamas kiekybiniu metodu ir tam buvo naudojami klausimynai: empatija buvo matuojama Džefersono empatijos skale, gydytojams ir kitiems sveikatos priežiūros specialistams (angl. Jefferson Scale of Empathy, HP-Version), psichikos sveikatai pamatuoti buvo naudotas Psichikos sveikatos klausimynas (angl. Mental Health Inventory), o pasitenkinimui darbu - Pasitenkinimo darbu klausimynas (angl. Job Satisfaction Survey). Rezultatai atskleidė, kad Lietuvos imtyje egzistuoja sąsajos tarp empatijos, psichikos sveikatos ir pasitenkinimo darbu, tačiau medicinos darbuotojų JAV imtyje sąsajos buvo rastos tik tarp psichikos sveikatos ir pasitenkinimo darbu. Nebuvo rasta reikšmingų empatijos, psichikos sveikatos ir pasitenkinimo darbu įverčių skirtumų. Rezultatai taip pat parodė, kad Lietuvos imtyje empatija ir psichikos sveikata nėra svarbūs veiksniai prognozuojant pasitenkinimą darbu, kuomet medicinos darbuotojų JAV psichikos sveikata prognozuoja pasitenkinimą darbu.

MULTIFAKTORINIO KŪRYBIŠKUMO ĮVERTINIMO TESTO (EMUC) PATIKIMUMAS GIMNAZISTŲ IMTYJE

EGLĖ MOCKAITYTĖ, JURGA MISIŪNIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Kūrybiškumas leidžia žmogui pritaikyti turimus protinius bei materialius išteklius neįprastais būdais ir yra raktas į inovacijas. Nors Lietuvoje prieinami keli adaptuoti testai, matuojantys kūrybiškumą (pvz., TCT-DP), tačiau patikimų Lietuvai pritaiktų metodų poreikis vis dar jaučiamas. Ekonomiškos kūrybiškumo vertinimo metodikos paieška yra aktuali ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Bendradarbiaujant su Jukatano universiteto (Meksika) prof. P. Sanchez-Escobedo, 2014 metų spalio-lapkričio Lietuvoje buvo inicijuotas tyrimas, kurio tikslas – pritaikyti Multifaktoriaus kūrybiškumo įvertinimo testą EMUC (isp. Evaluacion Multifactorial de la Creatividad, P. Sanchez-Escobedo, 2006) Lietuvos gimnazistų kūrybiškumo vertinimui. Tyrimo tikslui pasiekti buvo atliktas testo vertimas iš ispanų kalbos, testo užduočių adaptavimas Lietuvos imčiai, testo patikimumo įvertinimas Lietuvos gimnazistų imtyje bei palyginimas su Meksikos duomenimis. Tyrimo dalyvavo 171 gimnazistas (89 mergaitės ir 76 berniukai; 6 lyties nenurodė). Amžius: 16-17 metų ($M=16,39$, $SD=0,49$). Tyrimo metu tiriamieji atliko 4 kūrybiškumą matuojančias užduotis, kurios skirtos įvertinti vizualinę bei praktinę kūrybiškumą. Analizuojant rezultatus rasta aukšta koreliacija tarp bendro, vizualinio bei praktinio kūrybiškumo įverčių

(svyruoja nuo 0,934 iki 0,327, $p < 0,001$), rodanti gerą kūrybiškumą sudarančių užduočių homogeniškumą. Originali EMUC versija Meksikos imtyje pasižymi aukštu vidiniu suderinamumu ($\alpha = 0,74$), lietuviškoji EMUC versija pasižymi vidutiniu suderinamumu ($\alpha = 0,656$), kuris padidėtų, jei būtų pašalinti originalumo ir sudėtingumo kintamieji. Pastebėta, kad Lietuvos berniukų imtyje metodikos patikimumas aukštesnis, nei mergaičių ($\alpha = 0,755$ ir $\alpha = 0,546$), nors mergaitės geriau nei berniukai atliko tik praktinio kūrybiškumo užduotis, o bendras kūrybiškumas priklauso nuo lyties nesiskiria. Išvada. Lietuviškoji Multifaktorinio kūrybiškumo įvertinimo testo EMUC versija gimnazistų imtyje pasižymi vidutinio lygio patikimumu, todėl yra tinkama skirtumams tarp grupių atskleisti. Pranešime diskutuojama apie galimas gautų rezultatų priežastis bei pristatomi tolesni tarpkultūrinių kūrybiškumo tyrimų planai.

SUVOKIAMO TEISINGUMO ORGANIZACIJOJE REIKŠMĖ LIETUVIŲ DARBUOTOJŲ KETINIMUI EMIGRUOTI BEI GRĮŽTI IŠ EMIGRACIJOS Į LIETUVĄ

VYTAUTAS NARUŠEVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Darbo vadovė – Auksė Endriulaitienė. Lietuvos statistikos departamento duomenimis nuo 2004 m. iš Lietuvos emigravo virš 400 tūkst. žmonių, o per tą patį laikotarpį į Lietuvą sugrįžo 85 tūkst. lietuvių, todėl svarbu suprasti, kokie veiksniai gali turėti įtakos žmonių sprendimui emigruoti bei vėliau sugrįžti į Lietuvą. Vienas iš tokių veiksnių galėtų būti tai, kiek, darbuotojo požiūriu, teisingai su juo yra elgiamasi darbe. Kai darbuotojas suvokia, kad su juo yra elgiamasi teisingai, jis yra labiau patenkintas savo darbu ir gyvenimu apskritai bei yra mažiau linkęs išeiti iš darbo. Darbo tikslas – nustatyti suvokiamo teisingumo organizacijoje sąsajas su Lietuvoje dirbančių lietuvių ketinimu emigruoti į užsienį bei emigracijoje dirbančių lietuvių ketinimu grįžti į Lietuvą. Hipotezės: 1) Didesnis Lietuvoje dirbančių lietuvių suvokiamas teisingumas organizacijoje (skirstymo, procedūros, tarpasmeninis ir informacinis teisingumas) yra susijęs su mažesniu ketinimu emigruoti į užsienį. 2) Didesnis emigracijoje dirbančių lietuvių suvokiamas teisingumas organizacijoje yra susijęs su mažesniu ketinimu grįžti į Lietuvą. Tyrimo dalyviai: tyrime dalyvavo 291 lietuvis dirbantis Lietuvoje ir 376 lietuviai dirbantys emigracijoje. Tyrime naudotos metodikos: suvokiamas teisingumas organizacijoje buvo matuojamas organizacinio teisingumo klausimynu (Colquitt, 2001, 20 klausimų), kurį sudaro 4 faktoriai: skirstymo teisingumas, procedūros teisingumas, tarpasmeninis teisingumas ir informacinis teisingumas. Dirbančių Lietuvoje darbuotojų ketinimas emigruoti į užsienį buvo vertinamas 1 klausimu, skalėje nuo 1 – „neketinu niekur važiuoti“ iki 7 – „jau ruošiuosi važiuoti“. Lietuvių dirbančių emigracijoje ketinimas grįžti į Lietuvą buvo vertinamas 1 klausimu, skalėje nuo 1 – „Neketinu grįžti į Lietuvą“ iki 7 – „Ketinu grįžti per artimiausius 3 mėnesius“. Išvados: 1. Didėjant Lietuvoje dirbančių lietuvių suvoktam skirstymo teisingumui, ketinimas emigruoti į užsienį mažėja. Kiti suvokiamo teisingumo organizacijoje aspektai (procedūros, tarpasmeninis ir informacinis teisingumas) nebuvo reikšmingai susiję su ketinimu emigruoti į užsienį. 2. Didėjant visiems suvokiamo teisingumo organizacijoje aspektams, emigracijoje dirbančių lietuvių ketinimas grįžti į Lietuvą mažėja. Tyrimo dalis buvo finansuota LMT projektų: „Lietuvoje ir emigracijoje gyvenančiųjų psichologinės gerovės skirtumai: asmens ir aplinkos sąveika“ (Nr. MIP-007/2013) ir „Studentų mokslinės veiklos skatinimas“ (VP1-3.1-ŠMM-01-V-02-003).

STUDENTŲ PSICHOLOGINIŲ KARJEROS RESURSŲ IR PROFESINIO TAPATUMO SĄSAJOS

KRISTINA PARADNIKĖ, RITA BANDZEVIČIENĖ

Mykolo Romerio universitetas

Įvairių šalių autoriai sutaria, kad tapatumo formavimasis yra vienas iš svarbiausių perėjimo į suaugusiųjų pasaulį procesų (Porfeli et al., 2011). Dėl paskutinių dešimtmečių ekonominių ir darbo rinkos pokyčių bei sparčios technologijų pažangos žmonės kaip niekada turi gebėti adaptuotis (Del Corso et al., 2011). Adaptacijai, savojo „aš“ atradimui ir kūrimui, tapatumo raidai reikalingi tam tikri karjeros resursai (Savickas, 2005). Psichologiniais karjeros resursais gali būti įvairios pozityvios būsenos ir bruožai, padedantys sėkmingai atlikti profesinius vaidmenis (Hirschi, 2012). Šio tyrimo tikslas buvo ištirti, kaip tokie psichologiniai resursai, kaip asmeninio augimo iniciatyva, autonomija, įsitraukimas į studijas, karjeros adaptyvumas yra susiję su informacinių technologijų studentų profesiniu tapatumu. Tyrime dalyvavo kolegijos studentai ($N = 148$) iš septynių skirtingų

studijų programų. Tyrimui naudota profesinio tapatumo įvertinimo skalė (Porfeli et al., 2011), Utrechto įsitraukimo skalė – studentų versija (Schaufeli & Bakker, 2003), karjeros adaptyvumo skalė (Savickas & Porfeli, 2012), autonomiško funkcionavimo skalė (Weinstein et al., 2012) ir asmeninio augimo iniciatyvos skalė (Robitschek et al., 2012). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad studentų profesinis tapatumas yra teigiamai susijęs su įsitraukimu į studijas, autonomišku funkcionavimu, karjeros adaptyvumu ir asmeninio augimo iniciatyva. Be to, profesinio tapatumo ir įsitraukimo įvėčius galima prognozuoti pagal autonomiško funkcionavimo, asmeninio augimo iniciatyvos ir karjeros adaptyvumo įvėčius. Nors priežastiniams ryšiams nustatyti reikėtų tęstinio arba intervencinio tyrimo, šio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad įvairūs pozityvūs psichologiniai karjeros ištekliai gali turėti reikšmę tapatumo formavimuisi.

VAISTAŽOLIŲ TURGŪS: LIETUVIŲ ETNOBOTANIKOS EKONOMIKA

ROLANDAS PETKEVIČIUS ¹, AUGUSTINAS ROTOMSKIS ²

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas ¹, Vilniaus universitetas ²

Reikšminga grupė pacientų Lietuvos sveikatos priežiūros sistemoje, nusivylusių jiems teikiamomis sveikatos priežiūros paslaugomis, ieško alternatyvių sveikatos problemų sprendimų būdų. Tai sąlygoja, kad šiems skirtingiems pacientų lūkesčiams patenkinti egzistuoja skirtingi sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai. Pastebimos gan lokaliai, natūraliai susiformavusios praktikos, išsaugojusios archaiškų gydymo sampratų pėdsakus ir kurių raidos lūžio tašku galime laikyti XIX a. II pusę, kuomet biomedicina griežtai atsiribojo nuo socialinių, religinių ar kitų su tradiciniais tikėjimais susietų ligos kilmės ir gydymo aspektų. Ši senoji tradicinė medicina vis dar gyvybinga ir lengvai adaptuoja naujas priemones. Atlikti naujausi etnofarmacinių tyrimai rodo, kad žmonės aktyviai naudoja šeimoje perduodamas, senąsias tradicines gydymo priemones, jomis pasitiki labiau, nei biomedicininėmis. Reikalingi tyrimai, kurie nagrinėtų tradicinės medicinos praktikas Lietuvoje. Metodai: Siekiant ištirti lietuvių etnopsichiatrijos ypatumus vaistažolių turguose Vilniuje, buvo taikytas pusiau struktūruotas interviu ir dalyvaujantis stebėjimas. Tyrimo imtį sudarė 37 tiriamieji, kurie pardavinėja vaistažoles Vilniaus turguose. Rezultatai: Išlieka esminės tradicinės medicinos struktūros, kurios lengvai adaptuoja naujas priemones. Galima kalbėti apie hipotetinį etnopsichiatriinės klasifikacijos modelį, kurio esminiai bruožai: 1) staiga ir ilgai trunkančio emocinio išgyvenimo sukeliami skirtingi sutrikimai, kurie 2) negydomi vystosi iš lengvesnės į sunkią formą ir 3) kova su priežastimi ir pasekme turi skirtingą strategiją, naudojamos kitos priemonės. Vaistažolės laikomos pagrindine nervinių gydymo sutrikimų priemone. Vaistažolės yra derinamos su įvairiomis apeigomis (malda, užkalbėjimai). Apeiginės ir augalinės priemonės yra derinamos ne chaotiškai, o sudaro tam tikrus modelius, kurie veikiausiai susiję su skirtingų sutrikimų gydymu. Vis dėlto vietos tradicija gerokai sunykusi, paveikta mokslinės medicinos sampratų ir priemonių. Šiandienos gydymo tradicija labai transformuota ir sinkretiška, derinanti ne tik senuosius, bet ir naujoviškus metodus, vis didesnę poveikį turi įvairi vaistažolių literatūra, televizija, farmacininkų reklama. Išvados: Egzistuoja hipotetinis etnopsichiatriinės klasifikacijos modelis, kuriame yra įvairūs specifiniai bendri augalų ir apeiginių veiksnių naudojimo kompleksai, kuris taikomas vaistažolių turguose Vilniuje.

KIEK GYVENTOJAMS KAINUOJA NEAPDAIRUS DAUGIABUČIŲ GYVENAMŲJŲ NAMŲ APLINKOS APŽELDINIMAS?

DIANA POŠKIENĖ ¹, MYKOLAS SIMAS POŠKUS ²

Vilniaus Gedimino technikos universitetas ¹, Mykolo Romerio universitetas ²

Aplinkos psichologai jau seniai tiria aplinkos veiksnių įtaką žmonių savijautai bei elgsenai, tačiau pastaruoju metu galima pastebėti šios srities tarpdiscipliniškumo didėjimą. Aplinkos psichologų pagalba tampa vis svarbesnė architektams ir urbanistams, ypač dėl to, jog stebimas nuolat didėjantis poreikis miestų ir architektūrinių objektų projektavimo procese priimti įrodymais grįstus sprendimus, siekiant užtikrinti paslaugų kokybę ir išpildyti aukštus reikalavimus. Šiuo tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip kinta daugiabučių gyvenamųjų namų vertės bei patrauklumo vertinimai, kintant jų aplinkos apželdinimui. Tyrimo tikslams pasiekti buvo atliktas eksperimentas, kurio metu tyrimo dalyviai buvo atsitiktinai priskirti vienai iš keturių eksperimento grupių. Kiekvienas tyrimo dalyvis gavo po nuotrauką, kurioje buvo pavaizduotas daugiabutis gyvenamasis namas, tačiau, priklausomai nuo eksperimentinės grupės, šio namo aplinka buvo apželdinta vienu iš keturių būdų: 1) žalia veja;

2) brangiu želdynu; 3) apleistu želdynu; 4) „močiutės darželio“ tipo želdynu. Kartu su nuotraukomis tyrimo dalyviai gavo anketas, kuriose jų buvo prašoma įvertinti nuotraukoje matomų daugiabučių gyvenamųjų vertę bei patrauklumą. Tyrimu atskleista, jog daugiabučių gyvenamųjų namų vertinimai skiriasi, priklausomai nuo jų aplinkos apželdinimo. Aptikta, jog daugiabučiai gyvenamieji namai, kurių kiemai apželdinti savavališkai, vertinami gana prastai, jų subjektyvus vertinimas nesiskiria nuo namų su apleistais želdynais. Taip pat aptikta, jog daugiabučiai gyvenamieji namai, kurių aplinka apželdinta brangiais želdynais, vertinami taip pat gerai, kaip namai apsupti žaliomis vejomis. Atsižvelgdami į kaštų ir naudos analizę, projektuojant želdynus, rekomenduojame apsvarstyti galimybę prie daugiabučių gyvenamųjų namų formuoti minimalistinius želdynus, kuriuose dominuojantis apželdinimas būtų veja, kadangi taip užtikrinamas teigiamas pastato vertinimas ir sutaupoma lėšų želdyno priežiūrai. Rekomenduojame nepalikti daugiabučių gyvenamųjų namų aplinkos apželdinimo individualių namo gyventojų priežiūrai, nes tai gali sumažinti pastato vertę bei patrauklumą.

KODĖL APIE BARNUMO EFEKTĄ ŽINOME MAŽIAU, NEI GALVOJOME?

MYKOLAS SIMAS POŠKUS

Mykolo Romerio universitetas

Barnumo efektas, dar vadinamas Forerio efektu, tradiciškai apibrėžiamas kaip žmonių tendencija vertinti apibendrinto pobūdžio asmenybės aprašymus kaip tikslus ir tinkančius juos apibūdinti (Mason & Budge, 2011). Nepaisant šio tradicinio apibrėžimo, didelė dalis Barnumo efekto tyrimų buvo atliekama naudojant itin įvairius asmenybės aprašymus (Furnham & Schofield, 1987), todėl šiame kontekste tampa tiksliau Barnumo efektą apibrėžti kaip tendenciją priimti asmenybės aprašymą už tikslų, nepaisant aprašymo validumo (Poškus, Kairys, Liniauskaitė, & Žukauskienė, 2014). Naudojamų stimulų Barnumo efekto tyrimuose įvairovė įneša ir kitų problemų – tampa neaišku, ar tyrimuose naudojami stimulai yra ekvivalentūs ir ar gautus rezultatus galima apibendrinti kitoms situacijoms. Iš tiesų, dauguma tyrimų atrandama, jog skirtingo pobūdžio asmenybės aprašymai yra priimami skirtingai (Furnham & Schofield, 1987), o tai reiškia, jog Barnumo efektą nulemiantys veiksniai gali kisti priklausomai nuo situacijos. Kritikos susilaukia netgi pati Barnumo efekto koncepcija, kadangi yra duomenų rodančių, jog asmenybės aprašymų tikslumo vertinimai siejasi su realiomis asmens savybėmis, kurios pateikiamos aprašymuose (Layne & Ally, 1980; Layne, 1978). Tai rodo, jog asmenybės aprašymus žmonės priima ne taip naiviai, kaip būtų galima pagalvoti. Tačiau racionalus asmenybės aprašymų vertinimas nepaiškina, kodėl tie patys teiginiai, asmeniui pristatyti kaip jį apibūdinanti išvada, yra vertinami kaip tikslesni, nei juos pateikiant kaip klausymą (Layne, 1978). Nepaisant buvusio gausaus tyrinėjimo, Barnumo efektas vis dar nėra iki galo supastas, o naujų tyrimų Barnumo efekto tema sutinkama itin mažai. Pristatysime modelį, kuris, tikėtina, šią situaciją gali pakeisti, tuo pačiu pakeisdamas ir tai, kaip vertinami ankstesni Barnumo efekto tyrimai. Atskleisime ankstesnių Barnumo efekto tyrimų esmines metodologines spragas bei pateiksime rekomendacijas Barnumo efekto tyrimams. Taip pat pristatysime Barnumo efekto tyrimų ateities perspektyvas ir kaip šiuos tyrimus derėtų vykdyti, siekiant gauti kokybiškus ir objektyvius rezultatus.

JAUNŲ BEDARBIŲ POZITYVUS PSICHOLOGINIS KAPITALAS, SUBJEKTYVI GEROVĖ IR ATJAUTA

EGLĖ SABAITYTĖ

Mykolo Romerio universitetas

Pozityvus psichologinis kapitalas (toliau PsyCap) – daugiadimensis konstruktas, kurį sudaro viltis, saviveiksmingumas, atsparumas ir optimizmas (Luthans et al., 2007). PsyCap pradėta tyrinėti prieš dešimtmetį ir susidomėjimas šiuo konstruktu sparčiai auga visame pasaulyje. Tyrėjai Vakaruose (pvz., Avey et al., 2010) ir Rytuose (pvz., Bin, 2014) tyrinėjo PsyCap kartu su subjektyvia gerove ir atrado pozityvius ryšius tarp šių konstrukčių. Subjektyvi gerovė siejama su laime, pozityviomis emocijomis, pasitenkinimu gyvenimu, atjauta. Mokslinėje literatūroje aprašyta atjautos reikšmė kitiems ir sau. Savęs atjautimas yra švelnus ir rūpestingas elgesys su savimi, o ne savęs smerkimas; bendražmogiškumo jausmas, o ne atsiskyrimas; budrus sąmoningumas (ang. mindfulness), o ne stiprus susitapatinimas (ang. over-identification) (Neff, 2003). Atjauta taip pat siejama su asmens psichologine sveikata (Gilbert, 2005). Buvo daroma prielaida, kad PsyCap, subjektyvi gerovė ir atjauta galėtų tarpusavyje sietis, tačiau buvo neaišku, kokie galėtų būti šių konstrukčių rodikliai jaunų bedarbių imtyje. Atliktas pilotinis tyrimas kartu su doc. dr. Aiste Diržyte. Tyrimo tikslas: atskleisti jaunų bedarbių

psichologinio kapitalo, subjektyvios gerovės ir atjautos ryšius. Tyrimo dalyviai: 80 nederbančių asmenų, kurių amžius 19 – 29 m. Metodai: Psichologinio kapitalo klausimynas (Luthans et al., 2007); Pasitenkinimo gyvenimu skalė (Diener et al., 1985); Atjautos skalė (Pommier, Neff, 2010); Savęs atjautimo skalė (Neff, 2003). Rezultatai: Vidutinio stiprumo teigiamas ryšys nustatytas tarp PsyCap ir pasitenkinimo gyvenimu. Teigiami, bet silpni ryšiai nustatyti tarp PsyCap ir atjautos sau bei kitiems; tarp pasitenkinimo gyvenimu ir atjautos sau bei kitiems; tarp atjautos sau ir atjautos kitiems; tarp savęs neatjautimo ir PsyCap bei pasitenkinimo gyvenimu. Daugumos ryšių reikšmingumo lygmuo ($p < 0,01$). Lyginant kintamųjų vidurkius grupėse pagal lytį ir amžių, buvo rastas tik vienas reikšmingas skirtumas, t.y. moterų aukštesnis atjautos kitiems lygis nei vyrų. Išvados: didėjant jaunų bedarbių PsyCap, gebėjimui atjausti save ir kitus, atitinkamai didėja ir jų subjektyviai suvokiama gerovė. Didėjant PsyCap ir pasitenkinimui gyvenimu, taip pat didėja ir savęs neatjautimas.

ASMENYBĖS SAVYBIŲ, APIBŪDINANČIŲ NUOLAT KELIŲ EISMO TAISYKLES TYČIA PAŽEIDŽIANČIUS VAIRUOTOJUS, ANALIZĖ

JUSTINA SLAVINSKIENĖ, KRISTINA ŽARDECKAITĖ - MATULAITIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Ivadas: Lietuvoje trečdalis visų transporto priemonių vairuotojų, besielgdami chuliganiškai vairuojant, pavyzdžiui tyčia viršydami saugų leistiną greitį, sukuria pavojingas eismo sąlygas, kurių pasekoje yra padaromi itin sunkūs kelių eismo taisyklių pažeidimai, kai mirtinai sužalojami asmenys. Dėl to gana dažnai tokie vairuotojai yra nubaudžiami, laikinai atimant teisę vairuoti. Nagrinėjant rizikingai vairuojančių vairuotojų elgesio psichologines priežastis, moksliniais tyrimais nustatyta, jog rizikingai vairuojantys vairuotojai pasižymi labiau išreikštomis tokiomis atskiromis asmenybės savybėmis kaip neurotiškumas, agresyvumas, priešiškus, aštrių pojūčių siekimas ir pan. Tačiau yra keliama prielaida, jog ne atskiros asmenybės savybės, o tam tikras jų derinys yra reikšmingas aiškinant rizikingą vairavimą. Ieškant sąsajų tarp asmenybės savybių ir rizikingo vairavimo daugiausiai nagrinėjama būtent jaunų vairuotojų imtis. Taigi, lieka neaišku ar nustatytomis tendencijomis jaunų vairuotojų imtyje galima aiškinti ir tyčinį kelių eismo taisyklių pažeidinėjimą ir chuliganišką vairuotojų elgesį kelyje. Be to, stokojama mokslinių tyrimų, kuriuose būtų atskleista kokių asmenybės savybių deriniu pasižymi būtent už įvairius tyčinius kelių eismo taisyklių pažeidimus teisės vairuoti netekę vairuotojai. Todėl šios apžvalgos tikslas – analizuoti ir nustatyti koks asmenybės savybių derinys yra būdingas vairuotojams, netekusiems teisės vairuoti dėl tyčinių kelių eismo taisyklių pažeidimų. Metodai: Pagrindinis tyrimo metodas - mokslinės literatūros apžvalga ir analizė. Analizei atrinktos tik tos mokslinės publikacijos, kuriose buvo pristatomi vairuotojų asmenybės savybių, jų deriniai ir sąsajos su rizikingu vairavimu bei tyčiais kelių eismo taisyklių pažeidimais. Rezultatai: Literatūros apžvalgos ir analizės metu atskleista, kad jaunų, rizikingai vairuojančių, ir netekusių teisės vairuoti dėl tyčinių kelių eismo taisyklių pažeidimų vairuotojų asmenybės savybių deriniai šiek tiek skiriasi: išskiriamos šešios jaunų ir penkios pažeidėjų grupės, kurios pasižymi tam tikrų asmenybės savybių deriniu. Visgi, trys tiek jaunų vairuotojų, tiek pažeidėjų grupės pasižymi panašių asmenybės savybių deriniu: gan aukštu aštrių pojūčių siekimu, aukštu priešišku ir vairavimo pykčiu. Tačiau, rasta ir skirtumų: tyčia kelių eismo taisykles pažeidę vairuotojai pasižymi labiau išreikštu agresyvumu ir didesniu emociniu nestabilumu.

INTEGRUOTA PSICHOLOGINĖ TERAPIJA ŠIZOFRENIJA SERGANTIEMS ASMENIMS: EFEKTYVUMO APŽVALGA

AGNĖ STEPONAVIČIŪTĖ

LiPSA mokslinės srities komanda

Šizofrenija - tai sunkus psichinės sveikatos sutrikimas, kai dėl emocijų, mąstymo, vertinimo ir tikrovės suvokimo pakitimų labai suprastėja asmens gebėjimas efektyviai funkcionuoti (Warner, 2003). Šizofrenija yra trečioji pagrindinė jaunųjų suaugusiųjų negalios priežastis pasaulyje, nors paplitimas bendrojoje populiacijoje siekia 1% (Roder ir kt., 2011). Lietuvoje sergančiųjų šia liga kasmet daugėja: 2001m. ligotumas šizofrenija 100 000 gyventojų siekė 428,83, 2007m. - 531,27, o 2013m. - 646,28 (duomenys iš Lietuvos sveikatos rodiklių informacinės sistemos). Funkcinis pablogėjimas yra vienas iš pagrindinių šizofrenijos bruožų ir jis dažnai išlieka po simptomų remisijos ir nepaisant teigiamo atsako į gydymą medikamentais (Tandon ir kt., 2010; Penn ir kt.,

2005). Tai paremia psichologinių intervencijų būtinumo idėją. Suprantant ir gydant šizofreniją, pagrindinis dėmesys yra skiriamas kognicijai (Barch, Ceaser, 2011; Roder ir kt., 2011). Apie 75-85% šizofrenija sergančių pacientų turi ilgą laiką besitęsiančius neurokognityvinius ir socialinius kognityvinius trūkumus (Bowie ir kt., 2008). Pažintinės funkcijos sergant šizofrenija yra vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių gyvenimo kokybę ir ligos eigą. Šioms funkcijoms gerinti dominuoja įrodymais pagrįstos kognityvinės elgesio terapijos metodai: psichoedukacija ir šeimos terapija, kognityvinė elgesio terapija, socialinė kompetencijos terapija, kognityvinė gydymo terapija, tačiau pastaruoju metu vis labiau pripažįstamas integruotų gydymo metodų efektyvumas (Roder ir kt., 2011). Viena iš pirmųjų, išsamių, labiausiai empiriškai pagrįstų grupinio gydymo terapijų - H. Brenner, V. Roder, B. Hodel, N. Kienzle, D. Reed, R. Liberman Integruota psichologinė terapija (toliau - IPT) šizofrenija sergantiems asmenims. Ji apjungia neurokognityvinius ir socialinius kognityvinius aspektus su socialinių įgūdžių terapija ir tarpasmeninių problemų sprendimu (Roder ir kt., 2010). Įrodyta, kad po terapijos reikšmingai pagerėjo neurokognityvinis, socialinis kognityvinis, psichosocialinis funkcionavimas ir neigiami simptomai (Roder ir kt., 2011). Be to, geresni rezultatai buvo gaunami, kai buvo taikomos visos 5 IPT subprogramos (Roder ir kt., 2006; Mueller, Roder, 2008). Pranešime bus pristatoma Integruota psichologinė terapija, jos efektyvumo tyrimų rezultatai, perspektyvos.

STUDENTŲ SIRGTI LINKUSIOS ASMENYBĖS SĄSAJOS SU SVEIKATAI NEPALANKIU ELGESIU

ANDRIUS ŠMITAS, AIDAS PERMINAS

Vytauto Didžiojo universitetas

Ivadas: Literatūroje tiek asmenybės tipas A, tiek tipas D yra siejamas su didesniu polinkiu sirgti širdies ligomis (Friedman, Rosenman, 1975; Goštautas ir Perminas, 2004; Denollet, 2005), bet ne visi tyrėjai nustato tokias pačias sąsajas (Šmigelskas, 2012; Meyer, Hussein, 2014). Kai kurie autoriai kelia klausimą ar šie asmenybės tipai skiriasi vienas nuo kito ar visgi yra susiję tarpusavyje ir yra pagrindo kalbėti apie konstruktyvų „persidengimą“ kuris gali paaiškinti rezultatų nesutapimą (Wang, 2012, Williams ir kt., 2011). Manoma, kad šiais asmenybės konstruktais pasižyminčių asmenų sergamumas gali būti aiškinamas tuo, kad šiems asmenims būdingas sveikatai žalingas elgesys (Williams ir kt., 2008), tiek su tipo A ir D skalėmis gauti rezultatai ne visados gaunamos sąsajos su sveikatai nepalankiu elgesiu. Tyrimo dizainas: Tyrime dalyvavo 218 (115 vyrų ir 103 moterų) studentų iš dviejų Lietuvos universitetų. Tiriamųjų amžiaus vidurkis – 20,2. Tyrime naudoti klausimynai: Paauglių/Suaugusiųjų A tipo elgsenos skalė (AATABS-3, Forgays, ir kt., 1993), tipo D skalė (DS14, Denollet, 2005), sveikatai nepalankaus elgesio klausimynas (HRBI, Irish, 2011), klausimai apie rūkymą ir alkoholio vartojimą. Tyrimo tikslas: Nustatyti studentų sirgti linkusios asmenybės ir sveikatai nepalankaus elgesio sąsajas. Rezultatai: Atlikus tipo A ir D klausimynų faktorinę analizę buvo išskirti keturi faktoriai: Uždarumo, agresyvumo – priešiško, neigiamo emocingumo ir tikslų siekimo. Su fiziniu aktyvumu siejosi tikslų siekimas ir uždarumas, su mityba siejosi uždarumas ir agresyvumas – priešiškas, su probleminiu alkoholio vartojimu siejosi uždarumas ir agresyvumas – priešiškas, o su rūkymu siejosi agresyvumas – priešiškas. Ribotumai: Tyrimą būtų tikslinga atlikti didesnėse ir reprezentatyvesnėse imtyse.

MOTINŲ SĄVEIKOS SU VAIKAIS IR VAIKŲ ELGESIO BEI EMOCIJŲ SUNKUMAI

MILDA VICKUTĖ

Vilniaus universitetas

Kūdikio ir motinos sąveikos nuo pirmųjų gyvenimo dienų palieka galias žymes vaiko sąmonėje. Šiame moksliniame darbe tyrinėjamas motinos–vaiko sąveikos ryšys su vaiko elgesio ir emociniais sunkumais. Bandoma atsakyti, kaip motinos vadovavimo stilius bei sąveikos su vaiku kokybė susiję su vaiko elgesio ir emocinėmis problemomis. Tyrime analizuojami 149 vaikų (78 mergaitės ir 71 berniuko) duomenys, surinkti 3 etapais: vaikams esant 18 mėn., 24 mėn., 4 m. Vaikų emociniai ir elgesio sunkumai vertinti 1,5-5 metų Vaiko elgesio aprašu (CBCL/1½-5, Achenbach ir Rescorla, 2000) ir 1,5 - 5 metų Vaiko elgesio aprašu, kurį pildė auklėtojai/mokytojai (CTRF/11/2-5, Achenbach ir Rescorla, 2000); Motinų–vaikų sąveikos filmuotos struktūruotoje aplinkoje vaikams esant 4 m. amžiaus. Sąveikos koduotos 2 nepriklausomų vertintojų, remiantis Spinrad (2005) išskirtomis motinų vadovavimo stiliaus strategijomis ir Kochanskos (2005) abipusio reagavimo

orientacijos modeliu. Tiriant 4–mečių vaiko–motinos sąveikų sąsajas su vaikų elgesio ir emociniais sunkumais, buvo nustatyta daugiau reikšmingų sąsajų tarp vaiko–motinos sąveikų ir vaikų elgesio bei emocinių sunkumų, kai pastaruosius vertino darželio auklėtojos, o ne motinos. Vaikų elgesio ir emocinius sunkumus vertinant auklėtojoms, buvo nustatyta, kad motinų naudojamų padaršinių kiekis vaikui atliekant struktūruotas užduotis yra susijęs su mažesniu vaiko neigiamu emocionalumu, nerimastingumu ir internaliais sunkumais. Nustatytos sąsajos tarp motinos naudojamų pozityvaus vadovavimo vaikui strategijų laisvo žaidimo metu ir auklėtojų vertinamo mažesnio vaiko agresyvaus elgesio, eksternalių sunkumų, jo patiriamo streso bei bendrų emocinių ir elgesio sunkumų. 4–mečių vaikų ir motinų sąveikos, kurios laisvo žaidimo metu vertintos kaip harmoningesnės, siejasi su mažesniu vaikų neigiamu emocionalumu, vertinamu auklėtojų, vaikai išreiškia mažiau agresyvaus elgesio, pasižymi mažesniais eksternaliais sunkumais, patiria mažiau streso simptomų, bendrų elgesio bei emocinių sunkumų. Šie duomenys sutampa ir su kitų tyrėjų darbais, kuriuose atsispindi, kad optimali tėvystė, kurioje gausu teigiamų paskatinimų, padaršinių, siejasi su mažesniais vaiko elgesio ir emociniais sunkumais (Radziszewska et al., 1996; Lange, 2002). Mokslinis tyrimas atliktas laisvu nuo 2014 m. rudens semestro studijų metu, finansuotas Lietuvos mokslo tarybos. Darbo vadovė: doc. dr. Roma Jusienė, VU, FsF, PTMC. Antroji motinų – vaikų sąveikų koduotoja dokt. Jurgita Smiltė Jasiulionė.

DARBDAVIŲ POŽIŪRIO Į DARBUOTOJŲ PSICHOLOGINĘ GEROVĘ SĄSAJOS SU DARBUOTOJŲ PSICHIKOS SVEIKATA

DOVILĖ VITIENĖ

Mykolo Romerio universitetas

Vadovas yra atsakingas už įvykius vykstančius organizacijoje. Jis yra tas žmogus, kuris tiesioginiu savo elgesiu (pvz., bendravimu su pavaldiniais) arba netiesiogiai (pvz., per taisykles ar darbo organizavimą) sukuria tokią aplinką, kuri veikia tiek fizinę, tiek psichinę darbuotojų sveikatą (Gurt, Schwennen, Elke, 2011). Vadovo požiūrį bei elgesį su pavaldiniais atspindi lyderystės stiliai – tai tarpusavyje susiję valdymo metodai, elgesio normos bei taisyklės (Dromantaitė, Raišienė, Račelytė, Jurčiukonytė, Vyšniauskienė, 2012). Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūros duomenimis (2012), dėl su darbu susijusios įtampos bei psichikos sveikatos problemų Europos sąjungos šalyse dažnėja nebuvimo darbe dėl ligos lygis, nedarbas bei ilgalaikė negalia, o depresija gali tapti viena iš dažniausių nedarbingumo priežasčių. Nors autoriai sutaria, kad vadovo elgesys turi didžiulę įtaką pavaldinių psichikos sveikatai, tačiau įvairių lyderystės stilių sąsajų su darbuotojų psichikos sveikata tyrimai nėra vieningi. Taigi, šio tyrimo tikslas - išsiaiškinti transformacinio, transakcinio, demokratinio, liberalaus bei autoritarinio lyderystės stilių sąsajas su darbuotojų psichikos sveikata. Tyrime dalyvavo 182 darbuotojai (132 moterys ir 50 vyrų) nuo 18 iki 65 metų amžiaus iš įvairių Lietuvos organizacijų. Tyrime naudotas anketinės apklausos metodas. Darbuotojų psichikos sveikatai vertinti buvo naudojamas Bendrasis sveikatos klausimynas (angl. General Health Questionnaire, Goldberg, 1972). Transformacinis bei transakcinis lyderystės stiliai buvo nustatyti Multifaktoriniu lyderystės klausimynu (angl. Multifactor Leadership Questionnaire, Bass, Avolio 1992). Autoritarinis, demokratinis ir liberalus lyderystės stiliai buvo įvertinti Lyderystės stiliaus nustatymo klausimynu (Žvirdauskas, 2006). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad statistiškai reikšmingas ryšys yra tarp visų nagrinėtų lyderystės stilių bei darbuotojų psichikos sveikatos. Kuo vadovui būdingesnis transformacinis, transakcinis, demokratinis ar liberalus lyderystės stilius, tuo darbuotojų psichikos sveikata yra geresnė. Kuo vadovui būdingesnis autoritarinis lyderystės stilius, tuo darbuotojų psichikos sveikata yra prastesnė. Tarp darbuotojų psichikos sveikatos ir lyties, amžiaus, išsilavinimo, organizacijos tipo, vadovo lyties, komandos dydžio bei darbo stažo statistiškai reikšmingų ryšių nebuvo rasta.

TARPTAUTINĖS LIGŲ KLASIFIKACIJOS 11-OJO (TLK-11) LEIDIMO ADAPTACIJOS SUTRIKIMO KONSTRUKTO VALIDUMO ANALIZĖ LIETUVOS POPULIACIJOJE

PAULINA ŽELVIENĖ, JONAS EIMONTAS

Vilniaus universitetas

TLK-10 pateikiama adaptacijos sutrikimo diagnozė sulaukė daug mokslininkų bei praktikų kritikos, todėl Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) darbo grupė atsižvelgdama į naujausius mokslinius tyrimus ir teorines prielaidas pateikė pasiūlymus, kaip būtų galima atnaujinti šį konstrukto naujame TLK-11 leidime (Maercker et al., 2013), kuris turėtų pasirodyti 2017 metais. Šio tyrimo tikslas patikrinti pagal PSO darbo grupės siūlymus

atnaujinto adaptacijos sutrikimo konstrukto validumą bendrojoje Lietuvos populiacijoje. Tyrime dalyvavo 729 tiriamieji (57,9% moterų, 42,1% vyrų), nuo 18 iki 89 metų amžiaus (vidutinis amžius 39,81, $SD=17,99$). Tiriamieji savarankiškai pildė adaptacijos sutrikimo klausimyną (Maercker, Einsle, Kollner, 2007/rev. Lietuviška versija Kazlauskas, Želvienė, 2012), kuriame nurodė stresines patirtis ir įvertino su stresinėmis patirtimis susijusius sunkumus. Tyrimo duomenų analizė parodė, kad 87,65% tiriamųjų nurodė bent vieną stresinę patirtį, įvykusią per pastaruosius dvejus metus. Patvirtinančioji faktorinė analizė geriausia paaiškina dviejų faktorių modelį ($TLI=0,98$, $CFI=0,99$, $RMSEA=0,05$), kurį sudaro dvi simptomų kategorijos – susirūpinimas ir prisitaikymo sunkumai. Projektą finansuoja Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. MIP-079/2014).

STENDINIAI PRANEŠIMAI

NERIMAS IR DEPRESIJA: EMOCINIAI PRISITAIKYMO PRIE JUDĖJIMO NEGALIOS ASPEKTAI

LAURA ALČIAUSKAITĖ, LIUDA ŠINKARIOVA

Vytauto Didžiojo universitetas

Ivadas: Judėjimo negalia ją turinčiam asmeniui sukelia ne tik fizinių, bet ir emocinių sunkumų. Šie asmenys, palyginus su bendrąja populiacija, patiria daugiau nerimo ir depresiškumo, ypač tuomet, kai negalia įgyta (Hancock et al., 1993). Paprastai manoma, kad nerimas ir depresiškumas yra neigiamai prisitaikymą prie negalios veikiančios emocijos, tačiau pastaruoju metu atsiranda tvirtinančių priešingai: šios emocinės reakcijos yra būtini etapai siekiant visapusiško asmens prisitaikymo prie judėjimo negalios. Tad šio darbo tikslas - įvertinti nerimo ir depresiškumo reikšmę prisitaikymo prie negalios procese. Metodai: mokslinės literatūros šaltinių analizė. Rezultatai: Tiek nerimas, tiek depresiškumas yra dažnos asmens emocinės reakcijos į negalią, kai kurių autorių teigimu – šias emocijas neigiamam išgyventi netgi būtina. Joms būdingas tam tikras eiliškumas, ir įprastai depresiškumas seka po nerimo, kai jau žmogus įsisąmonina savo sveikatos netektį. Paprastai laikui bėgant neigiamas reakcijas natūraliai keičia negalios pripažinimas ir prisitaikymas, kurios yra galutinės emocinio reagavimo į fizinę negalią stadijos, susijusios su optimalia prisitaikymu prie judėjimo negalios. Norint išmokyti gyventi su savo negalia, asmeniui reikia įveikti didelį stresą: kiekvieno asmens įveikos procesas yra specifinis ir priklauso nuo daugelio įvairių veiksnių (Livneh, Antonak, 2005). Kita vertus, pernelyg didelis nerimas ir depresiškumas yra susiję su ilgesne hospitalizacija, menkesniu asmens fizinės būklės pagerėjimu reabilitacijos metu, dažnesnėmis komplikacijomis, mažesniu mobilumu, didesniu sergamumu įvairiomis ligomis ir mirtingumu. Tai sukelia ne tik fiziologines, bet ir psichologines bei socialines pasekmes, tokias kaip sumažėjęs savarankiškumas, kasdienės veiklos atlikimo sunkumai, prastesnis įsitraukimas į socialinį gyvenimą, prastesnis savo sveikatos ir gyvenimo kokybės vertinimas, prastesnė laisvalaikio kokybė (Kalpakjian et al., 2009; Börsbo et al., 2009; Efstroöm et al., 2012). Išvados: Prisitaikymas prie negalios siejamas su įveikos procesais. Nerimo ir depresiškumo reakcijas patiria beveik visi neįgalieji, ir šių emocijų išgyvenimas yra neišvengiamas prisitaikymo prie negalios procese. Visgi, pernelyg stiprus nerimas ar užsitęsęs depresiškumas yra susiję su prastesniu asmens prisitaikymu prie judėjimo negalios.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO PSICHOLOGIJOS BAKALAURO STUDIJŲ STUDENTŲ PASITENKINIMO STUDIJOMIS YPATUMAI

VIKTORIJA BARANAUSKAITĖ, VIKI BINGELYTĖ, GINTARĖ MIKALAJŪNAITĖ, VYTAUTAS NARUŠEVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Vadovavo: prof. dr. Auksė Endriulaitienė; doc. dr. Liuda Šinkariova; dr. Viktorija Čepukienė. Vienas pagrindinių aukštųjų mokyklų uždavinių yra studijų kokybės gerinimas. Gerinant studijų kokybę itin svarbus studentų, kaip studijų proceso dalyvių ir adresatų, požiūris. Jų požiūrį į teikiamų studijų kokybę iš dalies galima atskleisti tyrinėjant pasitenkinimą studijomis. Pastebėtina, kad pasitenkinimo studijomis ypatumai įvairuoja skirtingose studijų programose bei skirtingomis charakteristikomis pasižyminčiose institucijose. Todėl šio tyrimo tikslas – nustatyti VDU psichologijos bakalauro programos studentų pasitenkinimo studijomis lygį ir struktūrą. Tokia apžvalga ne tik suteikia grįžtamąjį ryšį studijas organizuojančiai institucijai, bet ir įgalina tikslingiau planuoti studijų kokybės tobulinimą. Tyrimas buvo atliekamas dviem etapais, kurių metu buvo apklausti VDU

psichologijos bakalauro studijų 1-4 kursų studentai. Pirmame etape buvo vykdomi pusiau struktūruoti interviu (N=10) bei diskusijų grupės (N=10), siekiant išsiaiškinti, kokie aspektai yra svarbūs studentams apibūdinant jų pasitenkinimą studijomis. Apibendrinus surinktą informaciją buvo sudarytas pasitenkinimo psichologijos studijomis klausimynas (vienas klausimas apie bendrą pasitenkinimą studijomis (vertinimas skalėje nuo 1 iki 10) bei 42 klausimai apie pasitenkinimą konkrečiais studijų aspektais (vertinimas skalėje nuo 1 iki 5). Antrajame etape dalyvavo 167 studentai (18-28 m.; 82,6% moterys, 17,4% - vyrai). Nustatyta, kad bendras studentų pasitenkinimas studijomis ($M=6,61$; $SD=2,214$; $N=167$) nėra vienodai vertinamas: labiausiai studijomis buvo patenkinti pirmo ($M=7,73$; $SD=1,485$; $N=67$) ir antro ($M=7,36$; $SD=2,119$; $N=54$) kursų studentai, mažiau patenkinti ketvirtakursiai ($M=6,49$; $SD=2,411$; $N=78$), o mažiausiai - trečiakursiai ($M=5,75$; $SD=2,077$; $N=74$). Atlikus faktorinę rezultatų analizę, išskirti keturi pasitenkinimo studijomis faktoriai: (1) studijų dalykų turinys, (2) dėstytojų organizaciniai ir bendravimo gebėjimai, (3) studijų procesas bei (4) studentų pasiekimų vertinimas. Studentų pasitenkinimo lygis atskirais studijų aspektais nesiskyrė ($p>0,05$). Bendras pasitenkinimas studijomis teigiamai siejosi su pasitenkinimu visais minėtais studijų aspektais ($p<0,01$). Taigi gali būti prasminga gerinti įvairius studijų aspektus, visgi ypatingą dėmesį skiriant studijų dalykų turiniui, su kuriuo bendras pasitenkinimas studijomis siejosi stipriausiai ($r=0,629$; $p<0,01$).

DVASINGUMO REIKŠMĖ VDU PSICHOLOGIJOS STUDENTŲ MORALINIŲ DILEMŲ VERTINIMUI

EGLĖ KONONOVAITĖ, VYTAUTAS NARUŠEVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas

Darbo vadovė – K. Žardeckaitė-Matulaitienė. Įvadas. Žmogus gyvenimo eigoje tiesiogiai arba netiesiogiai susiduria su moralinėmis dilemomis ir priima tam tikrą sprendimą, kuris gali jį paveikti emociškai. Kadangi moralumas susijęs su įsipareigojimo jausmu daryti gera ir vengti blogo, todėl tikėtina, kad dvasingumas turės įtakos ir moralinių dilemų sprendimui bei šio sprendimo vertinimui. Psichologai savo praktiniame darbe dažnai susiduria su įvairių moralinių dilemų sprendimu. Tikėtina, kad psichologiją studijuojantys asmenys taip pat turės susidurti su moraliniais sprendimais, todėl svarbu tyrinėti jų supratimą apie moralines dilemas. Tyrimo tikslas. Įvertinti psichologijos studentų dvasingumo sąsajas su skirtingo tipo moralinių dilemų sprendimo vertinimu. Tyrimo dalyviai. Tyrime dalyvavo 73 VDU II-IV kurso psichologijos studijų krypties studentai, iš kurių 55 yra moterys, 18 – vyrai. Tyrimo metodas. Tyrime naudoti 3 dilemų tipai: nemoralinės dilemos, moralinės neasmeninės ir moralinės asmeninės dilemos. Kiekvieną dilemų grupę sudarė trys dilemos. Tyrimo dalyvių buvo klausama: a) kiek konkrečios dilemos sprendimas yra jiems moraliai priimtinas (skalėje nuo 1 - visiškai nepriimtinas iki 7 - visiškai priimtinas); b) kiek jiems konkrečios dilemos sprendimas buvo malonus (skalėje nuo 1 - visiškai nemalonus iki 7 - visiškai malonus); c) kokio stiprumo emocinį poveikį konkrečios dilemos sprendimas jiems sukėlė (skalėje nuo 1 - nesukėlė jokių emocijų iki 7 - sukėlė labai stiprias emocijas). Dvasingumas buvo matuojamas D. R. Hodge sudarytu vidinio dvasingumo klausimynu (6 klausimai, skalėje nuo 0 iki 10, įvertinant, kiek įtakos asmens dvasingumas turi jo gyvenimui, Cronbach'o $\alpha=0,96$). Rezultatai. Daugiamatė trijų faktorių dispersinė analizė atskleidė, kad skirtingo tipo dilemų sprendimo moralinis priimtumas bei sprendimo malonumas taip pat skiriasi. Mažiausiai moraliai priimtinos bei labiausiai nemalonos buvo moralinės asmeninės dilemos, vidutiniškai – moralinės neasmeninės, o labiausiai priimtinos ir mažiausiai nemalonos – nemoralinės dilemos. Dilemų sprendimo emocinis poveikis irgi buvo skirtingas, priklausomai nuo dilemos asmeniškumo laipsnio: mažiausias emocinis poveikis buvo nemoralinėse, vidutinis – moralinėse neasmeninėse, o didžiausias – moralinėse asmeninėse dilemose. Dvasingumo reikšmė moralinių dilemų vertinimui buvo nustatyta tik vertinant dilemų emocinį poveikį – kuo labiau žmogus buvo dvasingas, tuo labiau visų rūšių dilemos jį paveikė emociškai.

TĖVŲ AUKLĖJIMO STILIŲ SĄSAJOS SU PAAUGLIŲ IDENTITETO FORMAVIMUSI

TIJA KRIŠČIŪNAITĖ

Mykolo Romerio universitetas

Svarbiausias raidos uždavinys paauglystėje yra teigiamai išspręsti vaidmenų sumaišymo – identiteto pasiekimo krizę (Erikson, 1968). Tyrimuose dažnai akcentuojama, jog stabilus, tvirtas identiteto jausmas siejasi su geresniais paauglio psichikos sveikatos rodikliais. Paauglystėje psichikos sveikatai reikšmingą įtaką taip pat daro

ir santykiai su kitais žmonėmis, tačiau labai mažai tyrimų koncentruojasi į tai, kaip šios socialinės sąveikos veikia paauglio vystymąsi (Hill, Bromell ir kiti, 2007). Šeima vis dar lieka pagrindine institucija turinčia didžiausią įtaką vaiko gerovei (Grossmann, 2009; Lewis, Lamb, 2003), tačiau labai mažai tyrimų nagrinėja kokį poveikį santykiai šeimoje turi paauglio raidai, jo identiteto vystymuisi. Gauti prieštaringi rezultatai leidžia teigti, kad tai, kaip santykiai su tėvais siejasi su paauglių identiteto formavimusi nėra iki galo aiškūs. Tyrime dalyvavo 468 paaugliai: 46 proc. vaikinų ir 54 proc. merginų. Tiriamųjų amžius buvo nuo 14 iki 17 metų ($M=15,62$; $SD=0,9$). Paauglių identiteto vystymuisi nustatyti buvo naudojama K. Goth, P. Foelsch, S. Schluter-Muller ir K. Schmeck (2012) sukurta paauglių identiteto vystymosi įvertinimo metodika AIDA (Cronbach $\alpha=0,878$), paauglių tėvų auklėjimo stiliams buvo įvertinami naudojant J. R. Buri (1991) tėvų autoriteto suvokimo klausimyną (Cronbach $\alpha=0,796$). Klausimyną sudaro trys poskalės, leidžiančios įvertinti skirtingus tėvų auklėjimo stilius: leidžiantį (Cronbach $\alpha=0,777$), demokratinį (Cronbach $\alpha=0,862$) ir autoritarinį (Cronbach $\alpha=0,835$). Tyrimo rezultatai parodė, kad paauglių identiteto difuzijos būseną neigiamai siejasi su demokratinio auklėjimo stiliumi, o tai reiškia, kad paaugliams, kurių tėvai mažiau naudoja šio auklėjimo stiliaus, yra sunkiau vystyti savo identitetą. Autoritarinis auklėjimo stilius teigiamai siejasi su paauglių identiteto difuzijos būseną, tarp leidžiančio auklėjimo stiliaus ir paauglių identiteto vystymosi statistiškai reikšmingų sąryšių nenustatyta. Regresinės analizės rezultatai parodė, kad autoritarinis bei demokratiniai auklėjimo stiliai statistiškai reikšmingai nuspėja paauglių identiteto vystymąsi.

MONREALIO PAŽINIMO FUNKCIJŲ ĮVERTINIMO TYRIMO (MOCA) PRITAIKYMAS LIETUVAI IR JO PSICHOMETRINIŲ SAVYBIŲ IŠTYRIMAS

GIVI LENGVENIS, AUGUSTINAS ROTOMSKIS

Vilniaus universitetas

Darbo vadovas: dr. Kristina Rylšienė (VU MF Neurologijos ir neurochirurgijos klinika). Darbo tikslas: Pritaikyti Lietuvai Monrealio pažinimo įvertinimo tyrimą (Montreal Cognitive Assessment, MoCA) ir įvertinti jo psichometrinės savybės – patikimumą ir pagrįstumą. Metodika: MoCA kalbinis ir kultūrinis pritaikymas atliktas pagal Tarptautinės farmakoekonomikos ir išeičių tyrimo draugijos rekomendacijas. Psichometrinės lietuviškos MoCA versijos (MoCA-LT) savybės įvertintos ištyrus 37 nuo 50 iki 90 m. amžiaus asmenis, įtrauktus į Širdies ir kraujagyslių ligų prevencijos programą arba stacionarizuotus į VUL SK Neurologijos skyrių dėl galvos smegenų kraujotakos sutrikimo, ir kurių Protinės būklės mini tyrimo (MMSE) rezultatas buvo ≥ 25 . MoCA-LT tyrimo patikimumas vertintas Cronbach'o alfa koeficientu. Konstrukciniam pagrįstumui vertinti naudotas MMSE ir Adenbruko kognityvinis tyrimas (ACE-R LT), vertintas galutinis testų rezultatas ir atskirų 5 pažinimo funkcijų įvertinimai: atminties (A); kalbos; vizualinės erdvinės/konstrukcinės (VEK); dėmesio, koncentracijos ir darbinės atminties (DKDA); orientacijos; vykdomųjų funkcijų/sklandumo (VFS). Rezultatai: Parengta MoCA-LT versija, atitinkanti visus kalbinius ir kultūrinius pritaikymo reikalavimus. Nustatytas MoCA-LT patikimumo (vidinio nuoseklumo) koeficientas Cronbach'o alfa – 0,745. Pagrįstumo konstrukcijų koreliacijos su bendru MMSE ir ACE-R LT rezultatu buvo atitinkamai $\rho=0,49$; $p=0,002$ ir $\rho=0,705$; $p<0,001$. Reikšmingos konstrukcijų koreliacijos tarp MoCA-LT ir ACE-R LT nustatytos šioms pažinimo funkcijoms: A ($\rho=0,588$; $p<0,001$), VEK ($\rho=0,747$; $p=0,001$), DKDA ($\rho=0,457$; $p=0,006$), VFS ($\rho=0,609$; $p=0,001$). Išvados: MoCA-LT gali būti naudojamas pažinimo sutrikimui vertinti lietuviškai kalbantiems ligoniams.

TAISYTO HOPKINSO ŽODINĖS ATMINTIES TESTO (HVLT-R) ADAPTACIJA LIETUVIŠKAI KALBANTIEMS GYVENTOJAMS

KAROLINA PETRAŠKAITĖ

Vilniaus universitetas

Taisyta Hopkinso žodinės atminties testas (Hopkins Verbal Learning Test-Revised, HVLT-R) skirtas įvertinti asmenų su smegenų pažeidimais ar neurologiniais sutrikimais atmintį bei numatyti potencialius neurologinius sutrikimus. Testas trumpas ir paprastas administruoti, taigi jį galima taikyti net esant itin sunkiai būklei, o šešios skirtingos formos leidžia atlikti pakartotinį testavimą, ko neleisdavo panašūs atminties testai, taigi jis itin naudingas klinikiniam taikyme. Visos testo formos buvo išverstos bei kultūriškai pritaikytos lietuvių populiacijai. Adaptacijos tyrimui naudotos dvi testo formos. Ištirti 54 asmenys, kurių amžius svyravo nuo 19 iki

93 metų, 20 jų tirti pakartotinai stabilumui laike tikrinti. Re-testas atliktas po savaitės, pakaitomis naudojant kitą formą. Stabilumo laiko koeficientai pagal matuotus testo kintamuosius svyravo: cronbach'o alfa 0,907 (pirmo bandymo žodžių atgaminimui); 0,831 (antro bandymo žodžių atgaminimui); 0,870 (trečio bandymo žodžių atgaminimui), 0,899 (uždelstam atgaminimui). Norint apžvelgti testo atlikimo tendencijas priklausomai nuo amžiaus, taikyta vienfaktorinė dispersinė analizė (ANOVA), rasti numatyti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp skirtingų amžiaus grupių (20-30 m.; 40-60 m.; 60-80 m.; >80 m.; $p < 0,05$). Skaičiuojant koreliacijas tarp amžiaus ir suminio žodžių atgaminimo rastas ryšys: $r = -0,711$, $p < 0,001$, taigi kuo vyresnis amžius, tuo tiriamieji linkę atgaminti mažiau žodžių. Taip pat kuo vyresnis tiriamasis, tuo jis linkęs bendrai padaryti daugiau žodžių atpažinimo klaidų ($r = 0,410$, $p < 0,01$). Dvi testo formos parodė gana geras charakteristikas, taigi toliau planuojama tirti kitas HVLТ-R testo formas bei jų taikymą patologinei tiriamųjų imčiai diferencinės diagnostikos taikymui.

DAUGIABUČIŲ GYVENAMŲJŲ NAMŲ SUVOKTOS KAINOS, PRESTIŽO, ESTETIKOS, SAUGUMO BEI JAUKUMO SĄSAJOS

MYKOLAS SIMAS POŠKUS¹, DIANA POŠKIENĖ²

Mykolo Romerio universitetas¹, Vilniaus Gedimino technikos universitetas²

Siekiant kelti visuomenės gerovę urbanizuotose teritorijose, architektai ir urbanistai glaudžiai bendradarbiauja su aplinkos psichologais. Siekiama ne tik suprasti jau esamų architektūrinių objektų įtaką žmonių elgsenai ir savijautai, tačiau ir įgyti įrodymais grįstų įžvalgų, kurios pasitarnautų kuriant naujus objektus bei renovuojant jau esamus, planuojant viešąsias miesto erdves. Tyrime dalyvavo 238 universiteto studentai iš kelių Lietuvos universitetų; 99 vyrai ir 138 moterys, vienas asmuo lyties nenurodė; dalyvių amžiaus vidurkis buvo 20 metų. Tyrimo dalyviams buvo pateikiamos anketos, prie kurių buvo prisegta daugiabučio gyvenamojo namo nuotrauka, jų buvo prašoma atsakant į anketos klausimus įvertinti prie anketos prisegtoje nuotraukoje pateiktą pastatą. Šiuo tyrimu buvo gilinamasi į penkių subjektyvaus vertinimo sričių, aktualių vertinant daugiabučius gyvenamuosius namus, sąsajas. Tirtos suvoktos daugiabučio gyvenamojo namo kainos, prestižo, estetikos, saugumo bei jaukumo sąsajos. Tyrimo tikslams buvo sudaryta penkiolikos teiginių anketa, kurioje kiekviena vertinama sritis buvo atspindėta trimis teiginiais, vertinamais penkių punktų Likerto skalėje. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog visos vertintos sritys yra statistiškai reikšmingai ($p < 0,01$) susiję. Didesni estetikos vertinimais siejasi su didesniais prestižo ($r_s = 0,28$), kainos ($r_s = 0,32$), saugumo ($r_s = 0,27$) ir jaukumo ($r_s = 0,47$) vertinimais; didesni prestižo vertinimais susiję su didesniais kainos ($r_s = 0,53$), saugumo ($r_s = 0,28$) ir jaukumo ($r_s = 0,28$) vertinimais; didesni kainos vertinimais susiję su didesniais saugumo ($r_s = 0,26$) ir jaukumo ($r_s = 0,37$) vertinimais; didesni saugumo vertinimai susiję su didesniais jaukumo ($r_s = 0,31$) vertinimais. Remdamiesi tyrimo rezultatais, kurie rodo, jog daugiabučių gyvenamųjų namų vertinimai yra kompleksiški, rekomenduojame architektams bei urbanistams siekti visapusiško urbanizuotų teritorijų gerinimo, orientuojantis ne į pavienių aspektų tobulinimą, tačiau į visumą. Tai suteiktų prielaidas ne tik visuomenės gerovei kelti, tačiau ir nekilnojamojo turto kainai kilti.

LAIKO PERSPEKTYVOS IR AKADEMINĖS MOTYVACIJOS RYŠYS STUDENTŲ IMTYJE

RAIMONDA SADAUSKAITĖ

Klaipėdos universitetas

Laiko perspektyva daro didelę įtaką iš esmės visiems žmogaus elgesio aspektams ir formuoja asmens gyvenimo kokybę (Boniwell & Zimbardo, 2004). Pavyzdžiui, į ateitį orientuoti asmenys paprastai pasižymi didesniais pasiekimais ir akademinėje aplinkoje, ir tolimesnėje karjeroje (Boniwell & Zimbardo, 2004). Kadangi studentų gyvenime studijos yra svarbi sritis, aktualus tampa laiko perspektyvos ir akademinės motyvacijos ryšys. Tyrimu buvo siekiama įvertinti laiko perspektyvos ir akademinės motyvacijos (remiantis savideterminacijos teorija) ryšį studentų imtyje. Tyrime dalyvavo 79 Klaipėdos universiteto studentai – 68 moterys ir 8 vyrai (3 tiriamieji lyties nenurodė). Jauniausiam tyrimo dalyviui – 18 metų, vyriausiam – 49; amžiaus vidurkis – 20,72 ($SD = 4,495$). Tyrime naudota Zimbardo laiko perspektyvos klausimyno (Zimbardo, Boyd, 1999) lietuviškoji versija (Liniauskaitė, Kairys, 2009) ir Akademinės motyvacijos skalės (Vallerand et al., 1992) lietuviškoji versija, kurią parengė Urbanavičiūtė, Kairys ir Pociūtė. Atlikta tiesinių koreliacijų analizė, kuriai pritaikyta saviranka (angl. bootstrap). Rezultatai atskleidė statistiškai reikšmingus ryšius tarp laiko perspektyvos ir akademinės motyvacijos.

Stipriausi ryšiai ($r > 0,3$) buvo nustatyti tarp hedonistinės dabarties laiko perspektyvos ir identifikuotos ($r = 0,317$; $p < 0$), introjekcinės ($r = 0,306$; $p < 0$), išorinės ($r = 0,306$; $p < 0$) reguliacijų; ateities laiko perspektyvos ir vidinės motyvacijos, nukreiptos į žinojimą ($r = 0,474$; $p < 0$), pasiekimų motyvacijos ($r = 0,392$; $p < 0$), paskatinimo motyvacijos ($r = 0,342$; $p < 0$); amotyvacijos ($r = -0,345$; $p < 0$); teigiamos praeities laiko perspektyvos ir paskatinimo motyvacijos ($r = 0,364$; $p < 0$), introjekcinės reguliacijos ($r = 0,315$; $p < 0$). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad egzistuoja ryšys tarp studentų santykio su praeitimi, dabartimi, ateitimi ir to, kiek savideterminuota yra jų akademinė motyvacija. Tai leidžia daryti prielaidą, kad atitinkamai formuojant studentų laiko perspektyvą, galimai pakiltų ir akademinės studentų motyvacijos savideterminacijos lygis.

STUDENČIŲ PERFEKCIONIZMO IR PATIRIAMŲ STRESOGENINIŲ ĮVYKIŲ SĄSAJOS

ANDRIUS ŠMITAS

Vytauto Didžiojo universitetas

Ivadas: Perfeccionizmas - asmenybės bruožas, kuriam būdingi aukšti asmeniniai standartai ir savikritiškumas (Frost ir kt., 1990). Kaip daugiadimensinis konstruktas perfeccionizmas gali būti skirstomas į adaptyvų ir neadaptyvų perfeccionizmą. Adaptyvūs perfeccionistai kelia aukštus, bet pasiekiamus tikslus ir juos pasiekę sugeba tuo džiaugtis, o neadaptyvūs perfeccionistai sau kelia nerealistiška aukštus tikslus, tų tikslų siekia visur ir visada, būna nepatenkinti savo darbo rezultatais (Hamachek, 1978). Manoma, kad adaptyvus perfeccionizmas siejasi su žemesniu distreso lygiu (Aldea, Rice, 2006), bet kai kurie tyrimai rodo priešingus rezultatus (Dunn ir kt., 2006). Manoma, kad adaptyvūs perfeccionistai su padidintu distresu susiduria tik situacijose kurios pačios sukelia įtampą – pavyzdžiui akademinėje veikloje (Dunn ir kt., 2006), o neadaptyvūs perfeccionistai distresą patiria pastoviai. Rezultatų prieštarumą taip pat bandoma aiškinti skirtingu tyrėjų požiūriu į perfeccionizmo reiškinių: dimensinis požiūris (nagrinėja atskirus perfeccionizmo komponentus), grupavimu pagrįstas požiūris (asmenys suskirstomi į grupes - adaptyvūs, neadaptyvūs perfeccionistai ir ne perfeccionistai) (Stoeber, Otto, 2006). Tyrimo dizainas: Tyrime dalyvavo 96 Vytauto Didžiojo universiteto studentės kurių amžiaus vidurkis – 20 2. Tyrime naudoti klausimynai: Frost daugiadimensinio perfeccionizmo skalė (FMPS, Frost, ir kt., 1990) bei I. Bukauskaitės (2006) sudaryta studentų stresogeninių įvykių skalė. Buvo atlikta šio klausimyno faktorinė analizė ir išskirti trys faktoriai: su studijomis susiję stresoriai, tarpasmeniniai stresoriai ir viešo kalbėjimo stresoriai. Tyrimo tikslas: Nustatyti sąsajas tarp studentų perfeccionizmo ir stresogeninių įvykių. Rezultatai: Rezultatai atskleidė, kad ir adaptyvios, ir neadaptyvios perfeccionistės stipriau patiria su studijomis susijusius stresogeninius įvykius nei ne perfeccionistės. Pagal tarpasmeninius ir viešo kalbėjimo stresogeninius įvykius skirtumai nestebimi. Nagrinėjant atskirų perfeccionizmo komponentų sąsajas su patiriamais stresogeniniais įvykiais nustatyta, kad su rečiau patiriamais tarpasmeniniais stresogeniniais įvykiais siejasi organizuotumas, o su studijomis ar viešu kalbėjimu susiję stresogeniniai įvykiai nesisiejo su nei su vienu perfeccionizmo komponentu. Skirtingi požiūriai išryškino ir skirtingą perfeccionizmo reikšmę stresogeninių įvykių intensyvumui. Ribotumai: Tyrime dalyvavo tik moterys.

UNIVERSITETO STUDENTŲ PATIRIAMO AKADEMINIO STRESO SĄSAJOS SU SUBJEKTYVIAI SUVOKIAMA SVEIKATA

DONATA ULKYTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Akademiniai reikalavimai neretai viršija studentų prisitaikymo išteklis ir gali tapti distreso priežastimi (Wilks, 2010). Akademiniis stresas siejamas su neigiamais sveikatai padariniais: virškinimo, širdies ligomis, galvos, raumenų skausmais, nemiga, apatija (Hystad et al., 2011). Paprastai tyrimuose nagrinėjamos subjektyviai suvokiamo streso sąsajos su sergamumu (Geest, et al., 2004). Subjektyviai suvokiama sveikata gali būti ne mažiau vertinga nei objektyviais metodais nustatyti sveikatos rodikliai. Teigiama, kad prasčiau įvertinta subjektyviai suvokiama sveikata yra susijusi su didesne rizika susirgti įvairiomis ligomis net jei objektyvūs tyrimai jokių sutrikimų nerodo (Geest, et al., 2004). Subjektyvus sveikatos vertinimas tiksliau atspindi Pasaulinės sveikatos organizacijos apibūdintą sveikatos apibrėžimą: „Sveikata – tai fizinė, dvasinė ir socialinė gerovė, o ne tik ligos ar negalios nebuvimas.“ (PSO, 1948). Akademinių streso tyrimuose labiau koncentruojamasi ties streso sąsajomis su laiko planavimu, nerimu, pasitenkinimu laisvalaikio ir apeinama jo reikšmė subjektyviam sveikatos

vertinimui. (Misra, R., McKean, M., 2000). Šiame darbe akademinio streso išraiškos (elgesio, emocinės, kognityvinės ir fiziologinės) siejamos su subjektyviai įvertinta sveikata, kas leidžia specifiškiau pažvelgti į akademinio streso pasekmes. Tyrimo tikslas – nustatyti universiteto studentų patiriamo akademinio streso sąsajas su subjektyviai suvokiama sveikata. Tyrimo dalyvavo 930 Vytauto Didžiojo Universiteto studentų: 711 merginų ir 218 vaikų. Metodikos: Studentų akademinio streso skalė (SASS) (Busari, 2011), sudaryta iš 4 subskalių, apibūdinančių fiziologinę, elgesio, kognityvinę ir emocinę akademinio streso išraišką. Nusiskundimams sveikata nustatyti buvo naudota 17 teiginių skalė sudaryta A. Permino ir I. Pečiulienės (2013), parengta pagal dažniausiai literatūroje minimus su akademinio stresu susijusius simptomus. Subjektyviai suvokta sveikata buvo įvertinta Likerto skalėje nuo 1 – „puiki“ iki 5 – „prasta“, klausimu: „Kaip apibūdintumėte savo sveikatą?“. Gauti tyrimo rezultatai atskleidė, kad universiteto studentų (vaikų ir merginų) patiriamas didesnis akademinis stresas statistiškai reikšmingai siejasi su prasčiau vertinama subjektyviai suvokta sveikata. O labiau išreikšti akademinio streso komponentai (elgesio, kognityviniai ir emociniai) yra statistiškai reikšmingai susiję su labiau išreikštais nusiskundimais sveikata. Darbo vadovas doc. dr. Aidas Perminas.

MOKINIŲ MERGINŲ PERFEKCIONIZMO IR STRESO ĮVEIKIMO STRATEGIJŲ SĄSAJOS

EGLĖ URVELYTĖ, AIDAS PERMINAS

Vytauto Didžiojo universitetas

Perfekcionizmas apibūdinamas kaip polinkis siekti pernelyg aukštų standartų ir pernelyg kritiškas savęs vertinimas (Frost, Marten, Lahart, Rosenblate, 1990). Ilgą laiką dominavo vienmačio perfekcionizmo sąvoka, kur jis buvo apibūdinamas, kaip neigiamas bruožas, glaudžiai susijęs su psichopatologija. Hamachek (1973), išskyrė dviejų formų perfekcionizmą, pagal šią perspektyvą „neadaptyvūs perfekcionistai“ nusistato nerealiai aukštus tikslus ir yra motyvuoti nesėkmės baimės, kai tuo tarpu „adaptyvūs perfekcionistai“ nusistato tikroviškus tikslus ir yra motyvuoti teigiamų paskatinimų siekimu, pvz. noro pajusti pasitenkinimą savimi, kai tikslas pasiektas (Frost ir kt., 1990; Hamachek, 1978; Terry-Short, ir kt., 1995). Kai kurie autoriai kelia prielaidą, kad perfekcionizmo neadaptyvios pasekmės yra susijusios su neadaptyvių streso įveikimo strategijų naudojimu (Shwenke, 2012), tačiau tyrimai šia tema yra labai fragmentiški, juose naudojamos atskiros perfekcionizmo subskalės, neatsižvelgiant į dvi pagrindines perfekcionizmo formas – adaptyvų ir neadaptyvų perfekcionizmą (Dunkley, Blankstein, Kirk, Williams, Winkworth, 2000). Šio tyrimo tikslas – nustatyti merginų perfekcionizmo ir streso įveikimo strategijų sąsajas. Apklaustos 348 mokinės, kurių amžius nuo 14 iki 18 metų. Streso įveikimo strategijos nustatytos Stresogeninių situacijų įveikos instrumento (Coping Inventory for Stressful Situations (CISS); Endler, Parker 1990) emocinio, į problemą orientuoto ir vengimo įveikimo skalėmis. Perfekcionizmui įvertinti naudota Frosto daugiadimensinio perfekcionizmo skalė (Frost Multidimensional Perfectionism Scale; Frost, Martin, Lahart, Rosenblate, 1990), šiame darbe naudotos dvi: adaptyvaus ir neadaptyvaus perfekcionizmo subskalės. Rezultatai parodė, kad adaptyvios perfekcionistės yra linkusios daugiau naudoti į problemą orientuotas įveikimo strategijas lyginant su neadaptyviomis, bei ne perfekcionistėmis. Taip pat ne perfekcionistės yra linkusios daugiau naudoti į emocijas orientuotas streso įveikimo strategijas, nei adaptyvios, bei neadaptyvios perfekcionistės. Į vengimą nukreiptų streso įveikimo strategijų skirtumai šiose trejose perfekcionizmo grupėse nenustatyti.

PAAUGLIŲ PSICHOSOCIALINIŲ VEIKSNIŲ SĄSAJOS SU MOKYKLOJE PATIRIAMU PATYČIŲ DAŽNIU

DOVILĖ VALIŪNĖ, AIDAS PERMINAS

Vytauto Didžiojo universitetas

Ivadas. Lietuvoje bendras tradicinių ir elektroninių patyčių paplitimas viršijo Europos šalių vidurkį (Livingstone, 2011). Stebima, jog su patyčiomis mokykloje nesusiduria tik vos kas trečias (29,8 proc.) mokinys (Zaborskis, 2014). Nors Lietuvoje yra taikoma įvairių programų prieš patyčias, šis reiškinys vis dar yra kasdieninis dalykas daugeliui moksleivių (Jonynienė, 2011). Taigi svarbu ir toliau nagrinėti patyčių reiškinį Lietuvos kontekste, siekiant moksliniais tyrimais prisidėti kuriant efektyviausias intervencines programas. Tyrimo tikslas – nustatyti ryšį tarp paauglių patyčių patyrimo dažnio ir psichosocialinių veiksnių (savigarbos, socialinio palaikymo, emocinių simptomų, socialumo, patiriamo patyčių dažnio būnant auka ir agresoriumi). Metodikos. Tyrimo buvo

taikomas standartizuotas mokyklinio amžiaus vaikų Galių ir sunkumų klausimynas (Goodman, 1997). Buvo naudotos šios klausimyno skalės: socialumo (Cronbach $\alpha=0,661$); emocinių simptomų (Cronbach $\alpha=0,712$). Zimet ir kt. (1988) Multidimensinė subjektyvaus socialinio palaikymo skalė (Cronbach $\alpha=0,943$). Rosenberg (1965) Savigarbos skalė (Cronbach $\alpha=0,883$). Patyčių dalyviai tyrime buvo vertinami, klausimais, kiek dažnai jie patyrė patyčias ir/ar tyčiojosi iš kitų per paskutinius du mėnesius. Tyrime iš viso dalyvavo 257 mokiniai (122 vaikinai, 135 merginos). Tiriamųjų amžiaus vidurkis 15,3 metai ($SD=1,1$). **Rezultatai.** Rezultatai atskleidė, jog paaugliai, kurie dažniau patiria patyčias, kaip agresoriai, yra linkę dažniau patirti patyčias ir kaip patyčių aukos (vaikinų imtyje $r=0,592$, $p=0,001$; merginų imtyje $r=0,387$, $p=0,001$). Dažnas patyčių patyrimas, būnant auka, siejasi su mažesne savigarpa (vaikinų imtyje $r=-0,344$, $p=0,001$; merginų imtyje $r=-0,225$, $p=0,003$), o dažnas patyčių patyrimas, kaip agresorius, siejasi su mažesniu socialiniu palaikymu iš aplinkos (vaikinų imtyje $r=-0,210$, $p=0,020$; merginų imtyje $r=-0,178$, $p=0,039$). Berniukų imtyje dažnesnis buvimas patyčių agresoriumi, siejasi su sumažėjusiais socialumo ($r=-0,280$, $p=0,002$) ir savigarbos balais ($r=-0,191$, $p=0,035$), o dažnesnis buvimas patyčių auka siejasi su didesniais emocijų sunkumais ($r=0,280$, $p=0,002$) ir sumažėjusiais socialumo balais ($r=-0,219$, $p=0,015$). **Išvados.** Tyrimas atskleidė, jog tiek patyčių aukos, tiek agresoriai susiduria su įvairiais psichosocialiniais sunkumais. Todėl programos turi orientuotis į šių sunkumų mažinimą ar prevenciją. Taip pat svarbu, kad pagalba būtų kompleksinė, siekiant padėti visiems patyčių dalyviams.

RIZIKOS SUSIRGTI KRŪTIES VĖŽIU BEI SOCIALINIŲ DEMOGRAFINIŲ RODIKLIŲ SĄSAJOS SU ĮSITIKINIMAIS APIE KRŪTIES VĖŽIO PROFILAKTIKĄ

JOVITA ŽIBŪDAITĖ, AIDAS PERMINAS

Vytauto Didžiojo universitetas

Problema. Pirminė krūties vėžio prevencija - tai reguliari krūtų savitikra, klinikinė apžiūra, mamografijos tyrimas. Nustatytos dalyvavimo krūties vėžio profilaktikoje sąsajos su priklausymu krūties vėžiui rizikos grupei (Bostean, et al., 2013) bei skirtingoms socialinėms - demografinėms grupėms (CDC, 2012). Manoma, kad aktyvesnį dalyvavimą profilaktikoje gali prognozuoti įsitikinimų apie krūties vėžį visuma (Rice, 2000). Įsitikinimų apie krūties vėžio profilaktiką sąsajų su socialiniais – demografiniais rodikliais bei krūties vėžio rizikos veiksniais įvertinimas leistų tiksliau numatyti moterų grupes, kurioms taikytinos prevencinės intervencijos, keičiant jų įsitikinimus apie profilaktiką. **Tikslas** - atskleisti moterų rizikos susirgti krūties vėžiu ir socialinių demografinių rodiklių sąsajas su įsitikinimais apie krūties vėžio profilaktiką. **Metodika.** Tyrimo dalyvės 233 sveikos moterys nuo 25 iki 68 metų ($37,58 \pm 10,97$). Tiriamosioms buvo pateiktas klausimynas, kurį sudarė sociodemografiniai klausimai, krūties vėžio rizikos įvertinimo klausimynas (Gail, 1989) ir V. Champion įsitikinimų apie krūties vėžio profilaktiką klausimynas (CHBMS, 1984). Naudoti T-kriterijaus ir M-Whitney statistiniai metodai. **Rezultatai.** Jaunesnės nei 50 metų moterys mato daugiau kliūčių dalyvauti krūties vėžio profilaktikoje nei moterys virš 50 metų. Žemesnio nei aukštojo išsilavinimo grupėje krūties vėžys yra labiau suvokiamas kaip sunki liga nei aukštąjį išsilavinimą turinčių moterų grupėje. Nedarbančių moterų grupėje krūties vėžys yra labiau suvokiamas kaip sunki liga nei dirbančių moterų grupėje. Buvo nustatyti su įsitikinimais apie krūties vėžio profilaktiką susiję rizikos veiksniai: moterys, kurios yra vartojusios hormonines kontraceptines priemones, yra linkusios aukščiau vertinti savo imlumą susirgti krūties vėžiu, nei tos, kurios šių priemonių nėra vartojusios. Moterys, kurios yra nutraukusios nėštumą, yra linkusios labiau vertinti krūties vėžį kaip sunkią ligą nei tos, kurios nėra nutraukusios nėštumo. Moterys, kurios yra patyrusios krūtų ligas arba traumas yra linkusios matyti mažiau kliūčių dalyvauti krūties vėžio profilaktikoje nei tos, kurios nėra patyrusios ligų ir traumų.

GERIATRINĖS DEPRESIJOS SKALĖS FAKTORINĖ STRUKTŪRA LIETUVIŠKAI KALBANČIOJE SENYVO AMŽIAUS ŽMONIŲ SU PAŽINTINIAIS SUTRIKIM AIS POPULIACIJOJE: PILOTINIS TYRIMAS

ANDRIUS ŽIMKUS¹, PAULIUS SIMANAVIČIUS¹, AUGUSTINAS ROTOMSKIS¹, SIMONA KINDERYTĖ²

Vilniaus universitetas¹, Lietuvos edukologijos universitetas²

Įvadas: Apytikriai 32 procentai senyvo amžiaus pacientų su depresija yra klaidingai diagnozuojami kaip galimai sergantys demencija (Crigger and Forbes, 1997; Marin et al., 2002). Demencijos ir depresijos diferenciacija yra dažna ir aktuali problema dėl simptomų persidengimo tarp depresijos demencijos. Tiek demencijai, tiek depresijai

būdinga apatija (Rubin et al., 1987), miego sutrikimai (Rongve et al., 2010), psichomotorinio aktyvumo pokyčiai (susijaudinimas ar slopinimas), nuovargis, susilpnėjusi dėmesio koncentracija (Burke et al., 1988) ir kiti pažintiniai sutrikimai (Wagner et al., 2012). 30-klausimų geriatrinė depresijos skalė buvo sukurta identifikuoti depresiją, išskiriant depresijos simptomus, kurie nebūdingi kitiems neurologiniams ir somatiniams sutrikimams. Tyrimai rodo, kad GDS klinikinėje imtyje nėra vienalytis instrumentas ir įvairiose skirtingose šalyse yra išskiriamos subskalės, kurios padeda interpretuoti tyrimo rezultatus. Depresija ir demencija turėtų būti atskiriamos, remiantis subskalių rezultatais (Adams et al., 2004). Šio tyrimo tikslas nustatyti platesnėje klinikinėje imtyje su pažintiniais sutrikimais GDS faktorinę struktūrą. Metodai: Tyrime dalyvavo 150 vyresnių nei 50 metų demencija sergančių asmenų. Tiriamąją imtį sudarė 90 moterų (60 %) ir 60 vyrų (40 %). Tiriamosios imties vidurkis yra 68,97 metai. Visi tiriamieji atliko GDS ir užpildė sociodemografinių kintamųjų anketą. Rezultatai ir jų aptarimas: Atlikta faktorių analizė, patikrintas skalės vidinis suderinamumas, apskaičiuoti vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai, koreliacijos tarp subskalių. Analizės metu nustatyta šešių faktorių struktūra. Išskirtieji faktoriai: Disforija; Vengimas; Nerimas; Pažintiniai sutrikimai; Bejėgiškumo jausmas; Susijaudinimas. Išskirtos subskalės pasižymėjo priimtinomis Cronbach alpha reikšmėmis (0,765 – 0,924). Visos subskalės tarpusavyje siejosi teigiamai, tai vienas iš argumentų, patvirtinantis subskalių validumą. Nustatytoji šešių faktorių struktūra buvo panaši į gautas kitose šalyse. Išvada: Pilotinis tyrimas parodė, jog, kaip ir kitose šalyse, GDS lietuviškai kalbančioje imtyje nėra vienalytis instrumentas ir jo struktūrą galima aprašyti keliais faktoriais. Todėl, interpretuojant GDS rezultatus klinikinėje imtyje su pažintiniais sutrikimais, svarbu atsižvelgti ir į atskirų subskalių įverčius.

Psichologiniai tyrimai tarptautiniame kontekste: jaunojo mokslininko vaidmuo. XII-oji Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija / [sudarė Jurgita Smiltė Jasiulionė, Lina Gervinskaitė-Paulaitienė, Eglė Mažulytė].— Vilnius: Vilniaus universitetas, 2015. 36 psl.

ISBN 978-609-459-500-4

Santraukų rinkinyje pristatomos XII-osios Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencijos “Psichologiniai tyrimai tarptautiniame kontekste: jaunojo mokslininko vaidmuo” pranešimų santraukos. Konferencija vyko 2015 m. balandžio 24 d. Vilniaus universitete, Filosofijos fakultete.

Psichologiniai tyrimai tarptautiniame kontekste: jaunojo mokslininko vaidmuo
XII-oji Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija
Recenzuotas konferencijos pranešimų santraukų leidinys

Sudarė ir redagavo
Jurgita Smiltė Jasiulionė, Lina Gervinskaitė-Paulaitienė, Eglė Mažulytė

Už pranešimų turinį atsako autoriai

Tiražas 60 egz.

Išleido Vilniaus universiteto leidykla
Universiteto g. 3, LT-01513, Vilnius
El. paštas: *ld@ld.vu.lt*